

جغرافیا و روابط انسانی، تابستان ۱۳۹۸، دوره ۲، شماره ۱، پیاپی ۵

شناسایی چالشهای هویت فضاهای شهری مسکن مهرشهر جدید

(موردپژوهی: شهر جدید پردیس)

علی اصغر ملک افضلی^۱، تقی قاسم شریفی^{۲*}

۱-استادیار شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

۲-پژوهشگر دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۵/۰۸

چکیده

همه شهرها برای حفظ پویایی وزنده بودن بایستی هویت داشته باشند و آن را حفظ کنند. شهری که هویت ندارد، زندگی در آن جریان ندارد، چنین شهری وجود نخواهد داشت. شهری که فاقد هویت باشد از خصیصه‌های شهری فاصله دارد و ساکنان آن به منزله میهمانانی تلقی می‌شوند که احساس خاصی نسبت به آن نداشته و تمایلی نیز به حل مسائل آن نشان نمی‌دهند. طرح مسکن مهرشهر جدید پردیس با نوع شهرسازی بی هویت، و پایه گذار الگوهای مدرن و بی هویت درشهرهای جدید است. این مساله درشهر جدید پردیس تبدیل به یکی از چالش‌های اساسی هویت شهرشده است. یکی از موضوعاتی که برای ارتقاء تمدن درشهرها ایرانی همیشه مطرح است موضوع هویت ساز ایرانی اسلامی شهرسازی است که این پژوهش به دنبال نحوه بهره گیری ازشاخص‌های هویتی ایرانی اسلامی درشهرسازی شهرجدیدومناطق مسکن مهربه شناسایی میزان ونحوه به کارگیری آن درپروژه‌های مسکن مهرشهرجدید(پردیس) وچالش‌های به وجود آمده دراین بی ملاحظاتی کردن این مهم می‌باشد. با توجه به ویژگی های کلی تحقیق که علاوه برتاکید برمکان طبیعی وتفسیرومعنا، پژوهش حاضر درپارادایم ساختارگرا قراردارد که با راهبرد روش کیفی و با تدبیر مروری بر گردآوری داده ها، تحلیل وتفسیرازتکنیک مصاحبه عمیق وتحلیل محتوا، که براساس استدلال منطقی به دنبال کالبد شکافی موضوع رفته ایم، که درنهایت یافته‌های تحقیق حاکی ازعدم بهره گیری مناسب ازشاخصه‌های شهرسازی ایرانی اسلامی ونیزکم توجهی به استفاده از شاخص‌های هویتی ایرانی اسلامی برای طرح وساخت مجموعه‌ای با اصالت وشایسته ایران اسلامی مشخص شده است، که برای برون رفت ازاین چالش سعی کردیم برخی ازپیشنهادات دراستای ابعاد هویت سازدرمناطق مسکن مهرشهرجدیدپردیس ارائه کنیم.

واژگان کلیدی: هویت، چالش هویت، فضای شهری، مسکن مهر، شهر جدید پردیس

مقدمه

شهرسازی ایرانی اسلامی، یکی از ثمرات تمدن توحیدی است که مبتنی بر توحید و ایمان به خدای متعال و تولید علوم متناسب با حقیقت ایمان برای رسیدن به حداکثر قرب به خدای متعال شکل گرفته است. فضای شهری محل تعاملات اجتماعی و بسترتبلور هویت است. در جهان امروز، تلاش برای حفظ هویت، یکی از اهم موضوعات جامعه‌ی متمدن است. معماری و شهرسازی نیز از این امر مستثنی نیستند. نسبت واقعی جهان، فرهنگ و هویت، سؤال آفرین موضوعات در گستره جغرافیایی جهان هستند که در جهان تک ساحتی مدرن تا اندازه‌ای نادیده انگاشته شده‌اند. از دست دادن حس مکان، بی‌تعلقی به مکان ارتباط عمیقی با بی‌هویتی مکان دارد.

یکی از موضوعات و مفاهیم مورد توجه بشر، موضوع هویت است و فعالیت‌های انسان در جهت احراز و یا معرفی هویت و مکان و مقامی است که آرمان‌های منبعث از جهان بینی او برایش تعیین می‌کند. لذا توجه به باطن و معنای اشیاء و اعمال می‌تواند به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل هویت دهنده فرد و اجتماع و شهر ایفای نقش نماید. هویت، حلقه اتصال زنجیر باورها و عقاید است. هویت هر فرد معنای گذشته و حال اوست. در سیمای شهری نیز هویت قابل تأمل است. در شهرسازی امروز کشور، شکل شهر با مسائل مهمی مواجه است که در این بین عدم توجه به جنبه‌های کیفی شهر، عدم توجه به ویژگی‌های شهرسازی سنتی و عدم وجود رویکرد مناسب به گسترش‌های سریع شهری قابل توجه است. آنچه هویت را پدید می‌آورد هماهنگی اجزا و عناصر شهری است که کلیتی هماهنگ را شامل می‌شوند. از آنجا که هر مکان دارای سه بعد کارکردی و کالبدی و معنایی است، لذا محورهای تاکید هویت شهر بر عواملی از قبیل نمادها و مبادله نماد، ادراک هویت فضا و همگرایی هویت اجتماعی و کالبدی شهر بستگی دارد. بنابراین، مقاله حاضر بانگاهی به ابعاد هویت در شهرسازی سعی دارد چالش‌های هویت شهر را هویدا و به دنبال کاهش چالش گام بردارد.

بیان مساله

هر جامعه انسانی، برای دستیابی به تمدن، به عنوان بالاترین و والاترین سطح فرهنگ بشری، و ساختن و نگهداری شهرها، می‌باید، ابتدا، مسائل و چالش‌های متعدد و گسترده‌ای را حل کرده و پشت سر گذاشته باشد. بدیهی است که دستیابی و میزان رشد تمدن در بین جوامع مختلف بستگی مستقیم به میزان موفقیت آنها در حل مسائل فوق و توجه به موضوع‌هایی داشته است که دیگر جوامع از توجه و حل آنها عاجز بوده‌اند. چالش هویت یکی از آن دست از چالش‌هاست که بر ارتقای فرهنگ و ساخت تمدن رابطه مستقیم دارد. همه شهرها برای حفظ پویایی و زنده بودن بایستی هویت داشته باشند و آن را حفظ کنند. شهری که هویت ندارد، زندگی در آن جریان ندارد، چنین شهری وجود نخواهد داشت. شهری که فاقد هویت باشد از خصیصه‌های شهری فاصله دارد و ساکنان آن به منزله میهمانانی تلقی می‌شوند که احساس خاصی نسبت به آن نداشته و تمایلی نیز به حل مسائل آن نشان نمی‌دهند. شناخت هویت و مؤلفه‌های تأثیرگذار آن در شکل شهر، مقدمه‌ای است برای شناخت مدیران، برنامه ریزان شهری، تصمیم گیران و هر آن کس که در ساخت شهر نقش دارد تا شهری ساخته شود که صفات هویتی آن مطلوب و پاسخگو باشد. معماری و شهرسازی معاصر ایران در بستری شکل گرفته است که از جریان‌های مدرنیته، صنعتی شدن و جهانی شدن به طور مداوم تأثیر پذیرفته است. فناوری شیوه زندگی مردم و متعاقب آن کالبد و محیط زیستی را تغییر داده است. آنچه تولید می‌شود ساختمان سازی است نه معماری، رشد شهری است نه شهرسازی. مراد از معماری و شهرسازی خلق آگاهانه و اندیشمندانه فضا برای زندگی فرد و جامعه است. شهرسازی حاضر مروج بی‌هویتی زمان است طرح مسکن مهر شهر جدید پردیس با نوع شهرسازی بی‌هویتی، و پایه

گذار الگوهای مدرن و بی هویت در شهرهای جدید است. این مساله در شهر جدید پردیس تبدیل به یکی از چالش‌های اساسی هویت شهر شده است.

چرا که از طرفی در معرفی شهرهای ایرانی اسلامی از کالبد و ویژگی‌های فیزیکی و فنی سخن گفته شده ولی از اصول و مبانی و تاثیری که از فرهنگ ایرانی گرفته سخن به میان نیامده است و دچار اضمحلال هویتی می‌باشد. بنابراین بی هویتی یکی از چالش‌های اساسی شهر مناطق مسکن مهر شهر جدید پردیس است.

یکی از مسائلی که برای ارتقاء تمدن در شهرها ایرانی همیشه مطرح است موضوع هویت ساز ایرانی اسلامی شهرسازی است که این پژوهش ضمن شناسایی به دنبال نحوه بهره‌گیری از شاخص‌های هویتی ایرانی اسلامی در شهرسازی شهر جدید و مناطق مسکن مهر به بررسی میزان و نحوه به کارگیری آن در پروژه‌های مسکن مهر شهر جدید (پردیس) و چالش‌های به وجود آمده در اثر بی ملاحظاتی این مهم می‌باشد.

اهمیت تحقیق

چالش هویت در عصر حاضر از جمله مواردی است که متخصصین هر حوزه در تلاش برای برون رفت از آن می‌باشند. این امر در کشوری چون ایران که صاحب تمدنی درخشان با قدمت چند هزار ساله است، بسیار جدی‌تر به نظر می‌آید. اهمیت توجه به هویت ایرانی اسلامی تا آنجاست که بر اساس مفاد فصل اول قانون برنامه پنجم توسعه، پاسداری از فرهنگ و هویت ایرانی اسلامی به عنوان تکلیف برای دولت آورده شده است. حال با توجه به آنکه پروژه‌های مسکن مهر بزرگترین طرح دولتی ساخت مسکن بعد از انقلاب در مقیاس کل کشور می‌باشد، بررسی و شناخت چالش‌های به وجود آمده در آن از اهمیت ویژه برخوردار خواهد بود.

ضرورت تحقیق

ضرورت دستیابی به شهرسازی با هویت ایرانی اسلامی موضوعی است که ضمن تأکید بر آن در برنامه‌های سوم و چهارم توسعه، به خواستی ملی نیز تبدیل شده است. هویت شهر به عنوان شاخصترین نمود فضایی هویت جامعه عهده دار تبیین ارزش‌ها، هنجارها و روابط انسانی در ساخت فضایی شهری است. با گسترش بی ضابطه بسیاری از شهرهای بزرگ و افزایش جمعیت، تسلط مسئولین شهری نیز به کنترل اوضاع اجتماعی و پرداختن به امور سیمای شهرها و ساماندهی آنها نیز کمتر از گذشته گردیده و حفظ هویت سیمای بصری شهرها نیز به فراموشی سپرده شده است. ضرورت این تحقیق نشان خواهد که چگونه در اثر تعلق در زمان و قبول دستورالعمل‌های مدرنیستی و لیبرالیستی دچار بی هویتی و از جا کنده‌گی اجتماعی و فرهنگی شده‌ایم.

سؤال تحقیق

- چالش بی هویتی چگونه بر فضاهای شهری مسکن مهر شهر جدید پردیس تأثیر گذاشته است؟
- به طور کلی شاخص‌های هویتی ایرانی اسلامی در شهرسازی پروژه‌های مسکن مهر چگونه و با چه کیفیتی و شرایطی به کار گرفته شده است؟
- چگونه می‌توان مؤلفه‌های شکل دهنده هویت در مناطقی که در آن مسکن مهر اجرا شده را ارتقاء بخشید؟

روش تحقیق

باتوجه به ویژگی‌های کلی تحقیق که علاوه بر تأکید بر مکان طبیعی و تفسیر و معنا، پژوهش حاضر در پارادایم ساختارگرا قرار دارد که با راهبرد روش کیفی و تدابیری که برای به دست آوردن اطلاعات مورد نظر از آن استفاده خواهد شد

تدبیرگردآوری داده (مطالعات اسنادی و کتابخانه ای) و تحلیل محتوا و پیمایش محیطی (مصاحبه عمیق)، دنبال کالبد شکافی موضوع خواهیم رفت. از این رودر مقاله حاضر با بررسی و تحلیل محتوا و همچنین با استدلال منطقی به دنبال آمده کردن بستری برای شناسایی چالش های بوجود آمده هستیم، در پایان نیز ضمن شناسایی چالش های بوجود آمده ارائه راهکاری که بتوان سطح هویت مناطق مسکن مهرشهر جدید را ارتقاء ببخشیم.

مبانی نظری

- تعاریف و مفاهیم

- چالش مفهومی هویت:

مفهوم هویت یکی از پیچیده ترین مباحث حوزه علوم انسانی است که ریشه های آن را بایستی در علومی چون فلسفه، روانشناسی و جامعه شناسی جستجو کرد. از طرفی مفهوم هویت در آثار شهرسازی نیز ارتباط عمیقی با تعریف مفهوم هویت در انسان داشته به گونه ای که یک اثر، به عنوان نمادی از شخصیت فرد به شمار می آید. علی غم تناقضات گوناگون در رابطه با کاربرد این مفهوم در حوزه شهرسازی، اغلب نظریه پردازان تعریف آن را به عنوان معنا یا سطحی از معنا پذیرفته اند. این معنا، مرتبط با میزان تعامل میان فرد و محیط مصنوع بوده و در کنش متقابل میان آنها تعریف می گردد، مقوله هویت در گذشته های دور پدیده ای ثابت و از پیش تعیین شده در نظر گرفته می شد، امروزه به مفهومی متغیر، پیچیده و پر از تناقض تبدیل گشته و موجب بروز چالش هویت و نا آرامی انسان مدرن گردیده است. در نتیجه بحث هایی در رابطه با چیستی هویت و مؤلفه های مؤثر بر آن امروزه نیز مانند گذشته و یا حتی بیش از گذشته به عنوان یکی از موضوعات چالش برانگیز در حوزه های مختلف فلسفی، روان شناسی و جامعه شناسی مطرح می باشد. ظهور مفهوم هویت در حوزه شهرسازی، پس از جنگ دوم جهانی، در دهه ۵۰ میلادی و در پی بروز انتقاداتی به شهرسازی مدرن شکل گرفت. علی رغم مباحث گسترده ای که از آن زمان تا کنون در این رابطه صورت گرفته، این پدیده هنوز به عنوان موضوعی مورد توجه، به ویژه در کشورهای در حال توسعه مطرح می باشد. (اعتصام و حبیب ۱۳۹۲)

معانی و مفاهیم واژه هویت

درفرنگ فارسی معانی متفاوتی برای واژه هویت ذکر گردیده است. در لغت نامه دهخدا: هویت عبارت است از تشخیص و همین معنی میان حکیمان و متکلمان مشهور است، هویت گاه بوجود خارجی اطلاق می گردد، هویت گاه بر ماهیت با تشخیص اطلاق می گردد که عبارتست از حقیقت جزئی، (اصطلاح صوفیه) هویت مرتبه ذات بحث را گویند و مرتبه احدیت و لاهوت ... هویت از لفظ هو گرفته شده که اشاره به غایب است و آن درباره خدای تعالی اشاره است به کنه ذات او به اعتبار اسماء و صفات او ...» (دهخدا، ۱۳۴۴، ۳۴۹). در فرهنگ معین واژه هویت در ۴ مفهوم به کار رفته است: «۱) ذات باری تعالی، ۲) هستی، وجود، ۳) آنچه موجب شناسایی شخص باشد، ۴) هویت عبارت از حقیقت جزئی است.» (معین، ۱۳۸۷، ۱۳۴۶). در فرهنگ لغات آکسفورد واژه «آیدنتیتی» «*identity*» به ۳ معنای ۱) کیستی یا چیستی، ۲) ویژگیها، احساسات و یا اعتقاداتی که باعث تمایز افراد می شوند و همچنین، ۳) ویژگیها و حالاتی که باعث شباهت افراد می شود، معنا شده است (Oxford, ۲۰۰۵، ۶۴۳). در فرهنگ آریان پور در ترجمه این واژه به دو مفهوم ۱) یگانگی، همانندی، همسانی، همانستی، این همانی و ۲) هویت، کیستی، نام و نشان اشاره شده است (آریانپور، ۱۳۸۹، ۶۹۷). فرهنگ آمریکن هریتیج نیز در رابطه با واژه «آیدنتیتی» به چهار مورد اشاره می کند: ۱) مشخصه هایی که به واسطه آن یک چیز به صراحت قابل شناسایی است؛ ۲) مجموعه ای از رفتارها و ویژگیهای شخصیتی که به واسطه آن عضو گروه

خاصی تشخیص داده می‌شود؛ ۳) کیفیت باشرايطی که به واسطه آن چیزی مساوی چیزی قرار داده می‌شود؛ ۴) ویژگی‌های فرد (۱۹۷۵، *American Heritage*) نیکلسون معتقد است که هویت دراصل واژه‌ای عربی بوده و از مصدر جعلی «هو» ضمیر مفرد غایب، گرفته شده است (نیکلسون، ۱۳۷۴: ۷).

مقایسه معانی این واژه در دو فرهنگ فارسی و انگلیسی حاکی از وجود تفاوت‌های است که مبتنی بر ریشه‌های این واژه در دو فرهنگ متفاوت دارد. واژه «آیدنتیتی» در ادبیات غرب از قرن شانزدهم وارد زبان انگلیسی شده است و ریشه آن در واژه لاتین «آیدنتیتاس» می‌باشد. این واژه نیز خود از دو بخش «ایدم» به معنای همان و «انتیتاس» به معنای وجود (موجود بودن) گرفته شده است که ترکیب آن به معنای «همان موجود بودن» و «همانی مطلق» می‌باشد (رحیم زاده، ۱۳۷۵، ۲۶۳) در زبان‌های لاتین، واژه هویت را در برابر واژه «*identity*» برگزیده‌اند. در فرهنگ ویستردر مقابل این واژه چهار معنا بیان شده؛ و در مدخل آن، ریشه «*idem*» به معنی مشابه و یکسان ذکر شده که در فارسی به «این همانی» ترجمه می‌شود.

بررسی معانی ذکر شده برای این واژه معرف چند ویژگی و مفهوم اصلی تمایز، تشابه، فعل شناسایی و تداوم می‌باشد. ویژگی دیگر این واژه را می‌توان در وجود تقابل‌های دوتایی ذکر کرد که بیانگر وجوه متضاد این مفهوم بوده که از آن جمله می‌توان به هویت فردی در مقابل هویت جمعی، هویت انتسابی در برابر هویت اکتسابی و هویت درونی در برابر هویت بیرونی اشاره کرد. تقابل دوگانه بیرونی و درونی در حقیقت بیانگر مهمترین ویژگی هویت در مرزبندی میان دنیای درونی و بیرونی می‌باشد که تعریف کننده مفهوم «من» در مقابل «غیر من» می‌باشد. این تقابل به تعبیری دیگر با مفاهیم خود و شخصیت بیان می‌گردد به گونه‌ای که خود دربردارنده وجه درونی و شخصیت معرف وجه بیرونی و اجتماعی هویت می‌باشد که در طی زمان شکل می‌گیرد. به این ترتیب می‌توان گفت که شکل گیری هویت محصول یک فرایند دیالکتیک درونی - بیرونی میان دنیای شخصی فرد و مفاهیم اجتماعی می‌باشد.

دیدگاه اندیشمندان در رابطه با مفهوم هویت همان گونه که بیان شد واژه هویت دارای معانی متعدد و ابعاد گسترده‌ای است که مجزای از یکدیگر نبوده و یکدیگر را تحت تأثیر قرار می‌دهند. از طرفی پژوهش‌های انجام گرفته حاکی از آن است که پدیده هویت در دوران معاصر، متأثر از تحولات صورت گرفته در دوره‌های پیش از مدرن، مدرن و پست مدرن می‌باشد (مه‌دوی نژاد و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۲۱).

مفهوم کیستی و چیستی انسان یکی از قدیمی‌ترین مباحث فلسفی بوده و عمده فیلسوفان و نظریه پردازان در رابطه با آن به بحث و تبادل نظر پرداخته اند برخی واژه‌ها و مفاهیم هستند که بدیهی به نظر می‌آیند از جمله آنها هویت بوده که در نگاه نخست صحبت از آن سهل و آسان می‌نماید. هویت در زمره مفاهیم پرمناقشه ایست که هم سهل بوده و هم ممتنع. سهل از این نظر که بسیاری به صورت متداول از آن استفاده می‌کنند و اکثریت استفاده کنندگان متعارف فهم نسبتاً درستی از آن دارند. ممتنع؛ از این نظر که در کنکاش پژوهشگرانه و مصداقی، به راحتی نمی‌توان به توضیح موضوعات مربوط پرداخت (بهزادفر، ۱۳۹۰: ۱۵). علاوه بر این می‌توان ردپای این مفهوم را در گفتمان‌های علوم انسانی به ویژه در رشته‌های روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی یافت. این مفهوم حتی با کنار گذاشتن چالشی که در تعاریف خود با آن مواجه شده، در روند ناگزیر جهانی شدن و تعامل فرهنگ‌ها و تمدن‌ها و نیز تبادل باورها، ارزش‌ها و هنجارها و در برخی موارد نفوذ شیوه‌ها و سبک‌های مختلف زندگی، تبدیل به یک دغدغه برای بسیاری از ملت‌ها و دست‌اندرکاران گردیده است (غراب، ۱۳۹۰: ۲۲). در کل، این گستردگی معنایی و چندپارگی هویتی که اغلب از آن سخن به میان می‌آید را

نمی‌توان بی ارتباط با چالش‌های عصرنویین و سبک‌های زندگی وابسته به آن دانست. بنابراین، شاید اولین مرحله از شناخت این مفهوم جست و جوی معنای لغوی باشد.

انسان و هویت

انسان تنها موجودی که دغدغه هویت داشته و دارد انسان بوده که به منظور شناخت خود از دانش در دسترس استفاده می‌نماید تا بتواند به این سؤال همیشگی: من کیستم؟ پاسخ گوید. با یک نگاه اجمالی در میان علومی که چالش هویتی را مطرح می‌نمایند می‌توان به مفهوم مطلق هویت در فلسفه اشاره کرد، علاوه بر آن به این مفهوم به شکل اصطلاحی و در کنار دیگر مفاهیم مانند: هویت اجتماعی، هویت فرهنگی، هویت فردی، هویت جنسی و هویت شهری و... در جامعه شناسی، روان شناسی و انسان شناسی... پرداخته‌اند. نکته حائز اهمیت این بوده که هویت به مثابه امری در حال شدن است. یعنی به دلیل شکل‌گیری‌اش طی یک فرآیند، دائماً در حال تغییر و دگرگونی بوده و کاملاً پویاست. در نگاهی روان‌شناسانه به هویت، می‌توان فهمید که بیشتر، تمرکز بر فرد بوده اما در عرصه اجتماعی ما با چیزی به نام انسان و اجتماع مواجه هستیم. نقطه اشتراک در این دو علم همان مفهوم شخصیت یا تشخیص بوده که هویت اعتبار خود را از آن می‌گیرد. به راین اساس، نخستین گام در راه تشخیص هویت، امکان بازشناسی پدیده مطابق شباهت‌های آن با پدیده‌های هم‌سنخ و تفاوت‌هایش با پدیده‌های غیرهم‌سنخ در ذهن است. یعنی به طور کلی، هویت نوعی آگاهی و درک از «خود» است که از رهگذر تأسیس «دیگری» حاصل می‌شود. از این رو می‌توان نتیجه گرفت که هویت حاصل نوعی تعامل و کنش متقابل «من» با «غیر من» یا «دیگری» است. پس این مفهوم، بیش از آنکه خود را در یگانگی و شباهت بیابد، در تکرار و تفاوت مطرح می‌کند. (بهزادفر، ۱۳۹۰: ۲۱-۲۲)

- در مجموع می‌توان هویت را در چند جز باز تعریف کرد:

- هویت امری در حال شدن است و در خود نوعی دگرگونی، پویایی و استمرار را دارد.
- هویت اعتبار خود را بیش از آنکه از تشابه بگیرد از تشخیص گرفته، یعنی «خود» در برابر «دیگری» یعنی آگاهی «خود» نسبت به «دیگری».
- هویت نوعی بازتفسیر خود بوده، یعنی با مفهوم هویت مساوی نبوده بلکه تعریف و شناسایی و بازشناسایی «خود» است از رهگذر ارتباط با «دیگری».
- هویت تابعی از مکان (فضا) و زمان است. جامعه شناسان و به ویژه انسان شناسان همواره بر این نکته تأکید می‌کنند که مکان و سرزمین برای مردم بسیار با اهمیت است. چرا که آنها توانایی هویت سازی بسیار بالایی دارند. بی گمان هویت داشتن در درجه نخست به معنای خاص و متمایز بودن، ثابت و پایدار ماندن و به جمع تعلق داشتن بوده که مکان و فضا این نیاز هویتی انسان را برآورده می‌کنند. زمان نیز به این دلیل اهمیت می‌یابد که فرد می‌بایست برای کسب هویت از تداوم خود اطمینان حاصل نماید. این تداوم چیزی نیست جز احساس ثبات شخصیت در طول زمان. به دیگر سخن هویت بر تداوم استوار بوده و تداوم هم در چهارچوب زمان معنا می‌یابد (همان، ۲۹-۳۱).

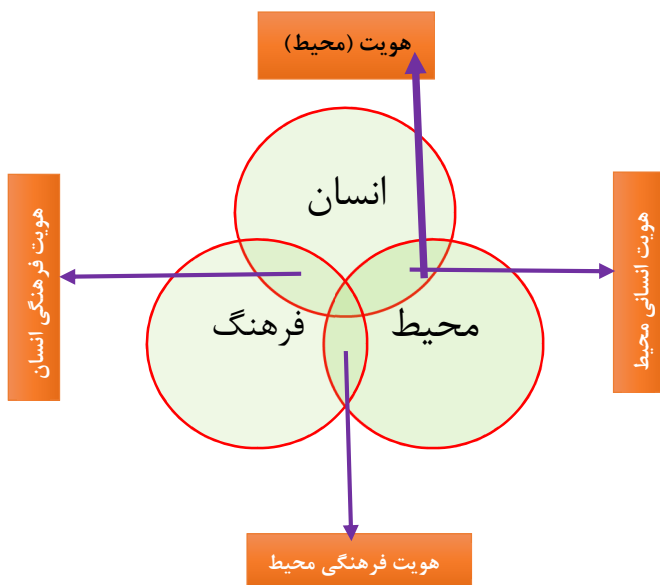
بحران هویت

بحران هویت اساساً بحثی است متعلق به جامعه‌ای که تفکر «مدرن» یا «تجددگرایی» در آن زاده شد و سپس پی آمدهایی داشت که با نام «پس از مدرن» در چون و چرایی جایی فلسفی، بحران هویت نام گرفت. این بحران به هویت شخصی یا همان جایگاه خود در زمان و مکان بر می‌گردد که از نقطه نظر روان‌شناختی و جامعه‌شناختی بسیار بحث عمیق و گسترده‌ای است. مورد دوم یعنی درهم آمیختگی معنای هویت با تشخیص، تا حدودی به مورد اول ارتباط پیدا می‌کند.

به این ترتیب سرگشتگی یا گمگشتگی فرد در پیوستن و گسستن دربرون و درون خود نسبت به آنچه در پیرامونش می‌گذرد او را بی هویت یا به عبارتی بی تشخیص می‌کند. این تصور هنگامی پدید می‌آید که مجموعه وجودی و رفتاری یک فرد دارای هیچ نوع اعتبار خاصی نبوده، هست و نیست او هیچ اثری در مدار و جریان زندگی خودش و دیگران نداشته باشد. در چنین حالتی بحث بی هویتی پیش می‌آید در صورتی که از نظر معنای کلمه، هر انسانی به هر ترتیب دارای آدرس و مشخصات است که کیستی یا هویت او را روشن می‌کند. اما اینجا مراد از به کار بردن هویت تنها نام و وابستگی‌های مکانی و اجتماعی یک فرد نیست، بلکه ویژگی‌های وجودی و آثار و تبعات آنها مطرح است. هویت به معنای بحران تجددگرایی و هویت به معنای نداشتن تشخیص، در هر دو حالت به انسان و زندگی اجتماعی او برمی‌گردد. (حجازی و همکار ۱۳۹۴)

فرهنگ:

فرهنگ یک جامعه نیز از مهم‌ترین منابع اصول و ارزش‌هایی است که آورانندگان آثار انسانی (عالمان و هنرمندان) می‌باشد. این ملاک عمل پدید اصول و ارزش‌ها به انحاء مختلف عوامل هویت بخش جامعه‌ای هستند که به آنها معتقد است. یکی از مهمترین زمینه‌ها، تظاهر و جلوه این ارزش‌ها در معماری و شهر است. وجوه فرهنگی در معماری و شهرسازی، موجد کیفیتی در محیط است که بیانگر وجهی از «هویت» جامعه واجد آن فرهنگ می‌باشد. بنابراین فرهنگ با معماری و شهرسازی تأثیر متقابل بر یکدیگر، فرهنگ جامعه بر شیوه زیست و فعالیت‌های انسان و بالتیجه دارند. اولاً، معماری و شهرسازی تأثیرات بر روند خلق فضا تأثیر مستقیمی دارد. ثانیاً معماری و شهرسازی تأثیرات وسیعی بر زندگی و شیوه زیست و ارتباط انسان‌ها با یکدیگر و بالتیجه بر فرهنگ جامعه دارد (ماخذ: نقی زاده ۱۳۸۶:۳۳۱)

نمودار ۱- ارتباطات انسان، فرهنگ، محیط در هویت‌های مختلف؛ تیبالذر (ماخذ: نقی زاده ۱۳۸۶:۳۳)

ویژگی‌ها و ارزش‌های فرهنگی از اصلی‌ترین عوامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری و تعریف فضاهای شهری می‌باشند که در هویت بخشی آن تأثیرگذار می‌باشد و هویت فرهنگی انسان و محیط را ایجاد می‌کند.

چالش معنایی هویت

فرهنگ فارسی دکتر محمد معین، چالش را برگرفته از لغت «چال» - به معنی گودال. اَشْبَانَه مرغان، عمیق ذکر می‌کند و برای «چالش» نیز سه معنی برمی‌شمارد. ۱- رفتن با ناز و خرام جولان ۲- مباشرت جماع ۳- زد و خورد. جنگ و جدال سپس فعل «چالش کردن» را به «زدو خورد کردن» و «جنگ و جدال کردن» معنی می‌کند.

اما لغت نامه دهخدا احتمال می‌دهد که چالاک و چالش هر دو از «چال» - به معنی رفتار - باشند. دهخدا با شاهد آوردن این بیت مولوی که می‌گوید: «چالش است این لوت خوردن نیست این/ تا تو به رمالی به خوردن آستین». چالش را به معنی جنگ و جدال. حمله و یورش می‌داند و علاوه بر معانی ذکر شده در فرهنگ معین، تلاش، کشتی و مصارعت را هم ذیل معانی چالش ذکر می‌کند.

فرهنگ معاصر انگلیسی به فارسی واژه *Challenge* را به «مبارزه طلبیدن» و «به چالش خواستن» ترجمه کرده و *Challenger* را به «حریف» معنی نموده است. (ذوعلم، ۱۳۸۴)

در فرهنگ *Webster* ذیل واژه *Challenge*، دو معنی ذکر شده است: ۱- *a defiance* نافرمانی، تمرد. اعتراض ۲- *a call to combat* دعوت به مبارزه طلبی

پس می‌توان به زبانی ساده چالش هویت را به مبارزه طلبیدن و به چالش خواستن مفهوم هویت در شهر دانست. یکی از مهمترین زمینه‌های احراز هویت انسان ارتباط او با ساخته‌هایش و مؤلفه‌های فرهنگی و کالبدی محیط خود می‌باشد. پس هرگونه دگرگونی در این‌ها، سبب و عامل تحول در هویت وی می‌شود و آنچه که در این دوره زمانی به وفور یافت می‌گردد، تغییرات پیاپی و سرعت تحولات کالبدی و فکری است.

مسئله مهم را در ایجاد این چالش هویت شهری می‌توان اینگونه عنوان داشت: ۱- تغییر در شیوه زیست ۲- تغییر در کالبد

دلایل بی هویتی

درباب چرایی بی هویتی معماری و شهرسازی، می‌بایست به موارد یادشده ذیل استناد کرد.

دلایل بی هویتی معماری و شهرسازی در ایران

دلایل تاریخی در بی هویتی شهرسازی	دلایل فرهنگی در بی هویتی شهرسازی	دلایل آموزشی در نظام آموزش عالی شهرسازی	دلایل سیاسی و تصمیم‌گیری در ارگان‌های شهرسازی
۱-سیاست‌های کفایتی حکومت‌های داخلی گذشته	۱-خودباختگی فرهنگی و عدم خویشتن‌باوری	۱-ناکارآمدی سیستم آموزشی	۱-ناکارآمدی سیاست‌های عمرانی کشور
۲-سیاست‌های معماری خارجی	۲-تغییر ساختار فرهنگی به رهنمود مسئولین نظام	۲-اشاعه فرهنگ خودی	۲-ناکارآمدی سیاست‌های شهرسازی کشور
۳-غریب‌زدگی و سیاست‌های نابخردانه فرهنگی	۳-هرم سنی جوان و نوگرایی	۳-اشاعه فرهنگ غربی	۳-ناکارآمدی سیاست‌های ارگانها و نهادهای معماری و شهرسازی
۴-کشف حجاب و سیاست‌های آتاتورکی	۴-ورود ماشینیزم واتوماسیون به ایران	۴-دانشجویان داخلی و خارجی	
	۵-گسترش اطلاعات و فن آوری ارتباطات		
	۶-سبیل مهاجران داخلی و ارتباطات خارجی		

ماخذ: سلطان زاده، ۱۳۷۰

محورهای تأکید هویت شهر

محورهای تأکید هویت شهر بر عواملی از قبیل نمادها و مبادله‌ی نماد، ادراک هویت فضا و همگرایی هویت اجتماعی و کالبدی شهر بستگی دارد. نماد، نتیجه فرآیندی شناختی است که به تبع آن، موضوع، و رای استفاده کاربردی با ابزاری، معنایی ضمنی پیدا می‌کند. در واقع نمادها شیوه‌های غیر کلامی برای برقراری ارتباط هستند که مردم برای تبادل پیام‌های

خود، پیشینه خود، شئون اجتماعی و جهان بینی خود از آن استفاده می‌کنند. منظور از ادراک هویت فضا، فرآیندهای بنیادین رفتار و ماهیت انسان شناخت، عاطفه و ارگانیزم، شخصیت، وابستگی‌های اجتماعی و فرهنگی، ماهیت محیط (قابلیت، اطلاعات ادراکی، مفهوم و تصویر ذهنی)، تشخیص همگرایی هویت اجتماعی و فضایی در محیط شهری از طریق شناخت رابطه عمیق توأم با درک منطقی، تعلق و وابستگی به مکان می‌باشد. (عباس زاده و همکار ۱۳۹۰)

نمودار ۲- محورهای تاکید

ماخذ: (پیرمادی و همکار، ۱۳۹۵)

تعریف فضای شهری

شهر مجموعه‌ای فرهنگی-کالبدی است که براساس نیازها، فعالیت‌ها و رفتارهای ساکنین آن شکل گرفته است. انسان‌ها بسته به نیازهای فردی یا گروهی خود فعالیت کرده و الگوهای رفتاری خاص خود را عرضه می‌کند. فضاهای شهری مختلف آن بستر یا ظرف هستند. به عبارت ساده‌تر فضای شهری چیزی نیست جزء فضای زندگی روزمره شهروندان که هر روز به صورت آگاهانه یا نا آگاهانه در طول راه، از منزل تا محل کار ادراک می‌شود. (عباس زاده، ۱۳۹۰) در میان انواع فضاهای شهری، فضاهای باز عمومی، دارای اهمیت ویژه‌ای از دیدگاه حیات جمعی شهروندان هستند، در حالی که فضاهای بسته عمومی، دارای انضباط یا به عبارت بهتر محدودیت‌های خاصی به لحاظ زمانی و اندازه و ... برای پذیرش شهروندان می‌باشند، فضاهای باز عمومی در همه وقت بیشترین امکانات بالفعل و بالقوه را برای حضور شهروندان دارا می‌باشند. یادآوری این نکته ضروری است که امروزه اکثر مجموعه‌های شهری بی شکل و ضد فضا هستند و در آنها فضاهای غیر قابل استفاده و رها شده و فراموش شده به چشم می‌خورد که فضاهای گمشده نامیده می‌شوند، مانند فضاهای رها شده حاشیه بزرگراه‌ها، محوطه‌های بازی بی شکل و بی کران بین برج‌ها و بلوک‌های مسکونی. این فضاها عملاً به عنوان فضاهای عمومی به حساب نیامده و فضاهای گمشده در شهر می‌باشند در حالی که کشف و احیاء آنها می‌تواند فرصت‌هایی برای توسعه فضاهای عمومی شهر به وجود آورد. (فکوهی، ۱۳۹۲) شرط اساسی دیگر برای اینکه

یک فضای عمومی، فضای شهری تلقی شود این ست که در آن تعامل و تقابل اجتماعی صورت گیرد. پس آن دسته از نرم فضاها و سخت فضاها که بستر تعامل اجتماعی نیستند فضای شهری نامیده نمی‌شوند. (قلی زاده، ۱۳۸۹)

سه شاخصه اصلی برای تشخیص فضاهای شهری در عرصه عمومی شهر عبارت‌اند:

۱- عمومی بودن ۲- باز بودن آن ۳- برقراری تعاملات اجتماعی

بر اساس شاخص‌های نام برده آنچه به عنوان فضای شهری در عرصه عمومی شهرهای ما باقی می‌ماند به پنج دسته کلی

تقسیم می‌شود: (لینچ، ۱۳۸۳)

ورودی	گره	مسیر	لبه آب	پله
- ورودی محله	- میدان شهری	- خیابان شهرک	- لبه آب	- پله شهری
- ورودی شهر	- میدان محلی	- خیابان عبوری	- ساحل دریا و دریاچه	- پله محلی
	- میدان تشریفاتی	- بلوار	- کناره رود دائمی	
	- فلکه	- خیابان محلی	- کناره رود فصلی	
		- کوچه و بن بست		
		- پیاده راه		
		- بزرگراه		

ماخذ: پیرمرادی و همکار ۱۳۹۵

کیفیت فضای شهری در گرو ارتباط و تعامل دو طرفه میان استفاده کنندگان با فضا است، شرکت ارتباط بین مردم (جامعه) و محیط زیستشان فضای شهری در طراحی شهری امری ضروری است. مردم منفعل نمی‌باشند؛ آن‌ها بر محیط تأثیر می‌گذارند و آن را تغییر می‌دهند، همان طور که محیط زیست بر مردم مؤثر و تغییر دهنده است. (مبهوت، ۱۳۹۲): "به نقل از پیرمرادی و همکار ۱۳۹۵)

مؤلفه‌های هویت بخش در معماری و شهرسازی ایرانی-اسلامی

شهر امروز ایرانی، بی هویت نیست بلکه صفات هویتی آن را نمی‌توان در یک الگوی تعریف شده جای داد. یعنی شهر ایرانی امروز نه دارای الگوی شهرهای سنتی کشور است نه الگوی شهرهای غربی را نشان می‌دهد. صفات هویتی ویژگی‌هایی هستند که در صورت به کارگرفته شدن زمینه ساز ساماندهی سازنده واحد شهر و یا عناصر زیر سیستمی آن می‌باشد. شاخص‌ها یا مؤلفه‌های هویت شهر، مشابه شاخص‌های هویت انسان است و از محتوای شخصیت شهرها برمی‌خیزند. محتوای شخصیتی شهرها با اختصاصات طبیعی، محل استقرار آنها، قالب، شکل بندی، فضابندی، اجزای سیستمی عناصر کالبدی و ساختار مصنوع آنها و اختصاصات انسانی پیچیده شهروندان آنها عجین می‌باشد. بدین ترتیب برای شناخت هویت یک شهر می‌بایست مؤلفه‌های سازنده شخصیت آن را شناخت که همانند مؤلفه‌های شخصیتی انسان دارای دو بعد عینی یا کالبدی و ذهنی یا روحی است که می‌تواند از سه طریق محیط طبیعی، مصنوعی و انسانی از همدیگر تفکیک گردند. اجزای مؤلفه طبیعی از متغیرهای چون کوه، دشت، رود، تپه ماهورها و نظیر آن برخوردار است. اجزای مؤلفه مصنوع نیز از متغیرهایی چون تک بناها، عناصر نمادین، ساختار کالبدی و فرم شهرها و... برخوردار می‌باشد. اجزا مؤلفه‌های انسانی نیز از متغیرهای چون زبان، دین، سواد، اعتقادات محلی، آداب و رسوم و نظیر آن

برخوردار می‌باشد. که توجه به این مؤلفه‌ها در طراحی فضاهای شهری محتوای هویتی شهرها را افزایش می‌دهد. (بهزادفر، ۱۳۸۷: ۵۳)

- محله و هویت

از آنجایی که محلات در کنار یکدیگر به شهر معنا و هویت می‌بخشند، امروزه در بسیاری از شهرها با پدیده‌ی بحران هویت به ویژه رشد و توسعه‌ی هر محله و منطقه به وسیله‌ی مدیران، درکلانشهرها روبه‌رو هستیم که با مشارکت آگاهانه‌ی ساکنین محلات با شناخت عوامل، و ساکنین آن، می‌توان این خلأ را برطرف کرد که از این طریق علاوه بر هویت بخشی بیشتر به محلات محیطی و تغییر آنها مقدمات تغییر و تحول ساختاری فراهم آمده و می‌توان در حل مشکلات محله گامی مثبت برداشت، برنامه‌ریزی اجتماعی از نوع محله‌ای فرآیندی مبتنی بر مشارکت داوطلبانه و خودیارانه در میان ساکنان یک محله، در جهت بهبود شرایط کالبدی، اجتماعی و اقتصادی است (Grundler.2007).

تعریف مسکن: ابعاد و مفهوم

مسکن یک مکان فیزیکی است و به عنوان سرپناه نیاز اولیه و اساسی خانوار به حساب می‌آید. در این سرپناه برخی از نیازهای اولیه خانواده یا فرد مانند خوراک، استراحت و حفاظت در برابر شرایط جوی تأمین می‌شود. مفهوم مسکن، علاوه بر امکان فیزیکی، کل محیط مسکونی را نیز در برمی‌گیرد که شامل کلیه خدمات و تسهیلات ضروری مورد نیاز برای بهزیستن خانواده و طرح‌های اشتغال، آموزش و بهداشت افراد است. در واقع در تعریف و مفهوم عام، مسکن یک واحد مسکونی نیست بلکه کل محیط مسکونی را شامل می‌گردد. به عبارت دیگر مسکن، چیزی بیش از یک سرپناه صرفاً فیزیکی است و کلیه خدمات و تسهیلات عمومی لازم برای بهزیستن انسان را شامل می‌شود و باید حق تصرف نسبتاً طولانی و مطمئن برای استفاده‌کننده آن فراهم باشد.

در دومین اجلاس اسکان بشر (۱۹۹۶) که در استانبول برگزار شد مسکن مناسب چنین تعریف شده است: سرپناه مناسب، تنها به معنای وجود یک سقف بالای سر هر شخص نیست سرپناه مناسب یعنی: آسایش مناسب، امنیت مالکیت، پایداری و دوام سازه‌ای، روشنایی، تهویه و سیستم گرمایی مناسب، زیرساخت‌های اولیه مناسب از قبیل آبرسانی، بهداشت و آموزش، دفع زباله، کیفیت مناسب زیست محیطی، عوامل بهداشتی مناسب، مکان مناسب و قابل دسترسی از نظر کار و تسهیلات اولیه است که همه این موارد باید با توجه به استطاعت مالی مردم تأمین شود. (دلال پور محمدی، ۱۳۷۹)

هیبتات معتقد است که مسکن مناسب بیش از یک سقف و چهار دیوار است. شرایطی باید رعایت شود تا بتوان شکل‌های خاص سکونتگاهی را به عنوان مسکن مناسب در نظر گرفت. این عناصر عبارتند از: امنیت مالکیت: مسکنی مناسب است که ساکنان آن درجه‌ای از امنیت مالکیت را داشته باشند که این امنیت حمایتی قانونی در برابر تخلیه اجباری، آزار و اذیت و تهدیدها را برای آنها تضمین کند؛ دسترسی به خدمات، مواد، تسهیلات و زیرساخت‌ها: مسکنی مناسب است که ساکنان آن آب آشامیدنی سالم بهداشت مناسب، انرژی برای پخت و پز، گرما، نور، نگهداری مواد غذایی و یا رد اختیار دسترسی را داشته باشند؛ توان مالی: مسکنی مناسب است که ارزش سازش یا تهدید ساکنانی را که از سایر حقوق انسانی نیز برخوردار هستند را داشته باشد؛

قابلیت سکونت: مسکنی مناسب است که سلامت جسمانی را ضمانت کند با فضای مناسب و نیز حفاظت در مقابل سرما، رطوبت، گرما، باران، باد و سایر تهدیدات بهداشتی و مخاطرات ساختاری را فراهم نماید؛ **دسترسی پذیری:** مسکنی مناسب است که نیازهای خاص گروههای محروم و به حاشیه رانده شده را به حساب بیاورد؛ **موقعیت مکانی:** مسکنی مناسب است که از فرصت های شغلی، خدمات مراقبت های درمانی، مدارس، مراکز مراقبت از کودک و سایر تسهیلات اجتماعی محروم نکند یا در نواحی آلوده و پرخطر قرار نداشته باشد؛ **شایستگی فرهنگی،** مسکنی مناسب است که سیمای هویت فرهنگی را مورد احترام و توجه قرار دهد. (HABITAT, 2015).

مسکن هم اکنون عامل اصلی جامعه پذیری افراد نسبت به جهان و کالایی عمده و تعیین کننده در سازمان اجتماعی فضا است که در شکل گیری **هویت فردی، روابط اجتماعی و اهداف جمعی** افراد نقش بسیار تعیین کننده ای دارد. (Short, 2006).

- مسکن مهر، نگرشی نو در تأمین مسکن گروههای کم درآمد

یکی از بندهای قانون چهارم توسعه، واگذاری حق بهره برداری از زمین (اجاره ۹۹ ساله اراضی) است که به عنوان طرح مسکن مهر شناخته می شود. مبنای این طرح بر حذف یا تقلیل هزینه زمین از هزینه احداث بناست که اجاره ۹۹ ساله زمین جهت احداث بنا به متقاضیان و واجدین شرایط پیش بینی شده می باشد. البته در کنار واگذاری حق بهره برداری از زمین به منظور کمک به متقاضیان در زمینه احداث بنا نیز تسهیلاتی در بخش تسهیلات اجرایی طرح آماده سازی و تسهیلات احداث بنا در نظر گرفته شده است که بر مبنای بندهای مربوط در قانون مذکور پرداخت می گردد. قبل از اجرای طرح مسکن مهر توان ساخت کشور به ویژه بخش دولتی محدود بود اما با این اقدام دولت ظرفیت ساخت به سرعت افزایش یافت. این واحدهای مسکونی در اراضی داخل محدوده شهرها، الحاقی اراضی به داخل محدوده، اراضی پیرامون روستاها، شهرها و شهرک های جدید به زیر ساخت رفت.

باتصویب این قانون، عملاً احداث یک میلیون واحد مسکونی مهر در سراسر کشور آغاز گردید از این رقم حدود ۲۵۰ هزار واحد بایستی در شهرهای جدید ساخته شوند که تا به امروز علی رغم سرمایه گذاری انجام شده توفیق چندانی در پذیرش جمعیت برخوردار نبوده اند. از این رو احداث این واحدهای مسکونی در شهرهای جدید عملاً چشم انداز جدیدی بر روی آنها گشوده می تواند نکات مثبت و منفی فراوانی را در کنار خود به همراه داشته باشد. و تاکنون نیز بخش زیادی از زمین های در نظر گرفته شده برای این طرح به زیر ساخت و ساز رفته است. (دفتر برنامه ریزی و اقتصاد مسکن، ۱۳۸۹: ۱۶).

اهداف اولیه مسکن مهر

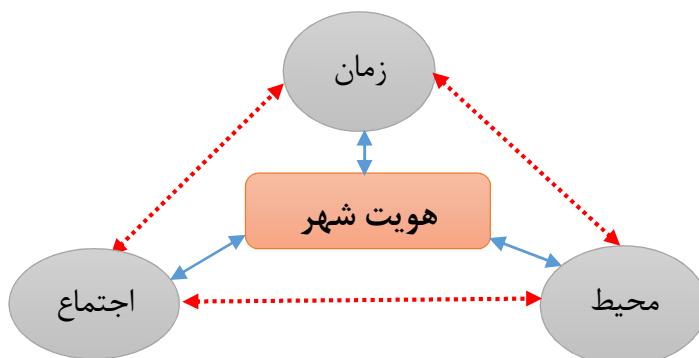
- اجاره بلند مدت زمین در چارچوب حق بهره برداری از زمینهای دولتی به منظور کاهش قیمت واحدهای مسکونی
- تقویت نقش دولت در راستای تأمین مسکن و تلاش در جهت عدالت اجتماعی
- توانمندسازی گروه های کم درآمد و تقویت تعاونی های تولید و عرضه مسکن
- حذف قیمت زمین از قیمت تمام شده واحد مسکونی
- مدیریت بهینه اراضی و تأکید بر بهره وری، انبوه سازی

شهرهای جدید

شهرهای جدید در ایران را تقدم شهرسازی بر شهر نشینی دانسته (حائری ۱۳۷۱: ۲۰). و در تعریف آن گفته شده است: شهر جدید شهری است که از نظر اشتغال و خدمات تا حد امکان خودکفا بوده و به شهر مادر وابستگی نداشته باشد (اعتماد، ۱۳۸۰: ۴۲)

هویت شهر جدید

شهر، عینیتی است در کنار ذهنیت. اگر گفته شود شهر جدید هویت ندارد پس چه دارد؟ شهر جدید محیطی دارد که در حال ساخت و توسعه است و اجتماعی را داراست که در حال سکونت است و به دنبال منزلی برای خود، شهر جدید را مقصد قرار داده است. پس براساس داشته‌های شهر، باید به مسئله هویت پرداخته مسلماً عینیت در محیط و ذهنیت در اجتماع، شکل گرفته و متبلور خواهد شد. اما این به تنهایی کافی نیست، چراکه باید عامل مهم تغییر و تحول و پویایی شهر و از همه مهم‌تر، داشته‌های آن (محیط و اجتماع) را نیز اضافه نمود، و آن زمان است پس برای پرداختن به مسئله هویت در شهرهای جدید می‌توان روی سه عامل زمان، محیط و اجتماع متمرکز گردید.

نکته مهم، نهفته بودن مشارکت مردم و خود ساکنین است که در دل همه این عوامل نهفته بوده و حرف اول و آخر را می‌زند. این عوامل همان طور که اشاره شد تحت سه دسته کلی زمان، محیط و اجتماع بیان می‌گردند، اما پیوستگی، همپوشانی و ارتباط متقابل این عوامل با یکدیگر نیز قابل تأمل هستند (عزیزی و همکار، ۱۳۸۷)

۱- عامل زمان: زمان می‌تواند بهترین و مهم‌ترین عامل برای تکمیل یک شهر و تحقق اهداف آن باشد. زندگی شهری، شرایط زیستی است که در آن تمام عناصر و فضاهای کالبدی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و در حال تحرک و پویایی و دارای کارکرد و استمرار باشند. این نتیجه و برآیند کارکرد عناصر شهری است که شرایط زیست متعادل و حیات شهری را پدید آورده و استمرار می‌بخشد. هر شهر دارای محیط و شرایط زیست و روند پویای زندگی مربوط به خود است. مادام که اجزاء، عناصر و فضاهای این شهر همزمان و به طور متوازن در فعالیت باشند استمرار و تداوم زیست شهری حاصل می‌آید. در آن صورت است که هویت خود را معنا می‌کند و مفهوم شهروندی شکل می‌گیرد و هر شهروند، احساس تعلق خاطر، وابستگی و رضایت می‌کند. در شهر جدید زمانی این احساس تعلق به وجود می‌آید که شهر مراحل ساخت و استقرار و اسکان را پشت سر بگذارد عناصر و فضاهای مختلف شکل بگیرند. جمعیت استقرار یابد و ساکنان در راه اندازی آن مشارکت داشته باشند و شکل‌گیری حیات شهری به انجام برسد. در چنین شهری است که فضاهای زندگی اجتماعی از فضاهای کالبدی جدانیست (تختی، ۱۳۸۹).

۲- عامل محیط: بدون شک تنها با ساختن چند تپه بلوک مسکونی نمی‌توان به شهرروح بخشید. به کارگیری نشانه‌ها و نمادهایی مرتبط با عملکرد ساکنان هر شهر درامطراحی آن، به عنوان ضرورتی است که می‌تواند موردتوجه قرارگیرد. یکی از مسائل مهم در رابطه باشهرهای جدید، چگونگی ایجاد هویت خاص وممتاز برای هرشهر با استفاده از عوامل محیط مصنوع وطبیعی است. محیط نامطلوب و سیمای شهر است که یک خطر واقعی برای شکل‌گیری وتوسعه این شهرها در آینده و مطلوبیت پذیرش سکنه آتی آن به شمار می‌رود (باقری، ۱۳۸۴)

۳. عامل اجتماع: از آنجا که تاریخ و فرهنگ دو عامل اساسی تعریف هویت فضاهای انسان ساخت هستند، مسئله مهم دیگری مطرح می‌شود که به هویت یابی نوشهرها مربوط است. اگرچه می‌توان گفت که شهرهای جدید فضاهای شهری انسان ساخت بی تاریخند و به تبع آن از فرهنگ خاص خود بی بهره به نظر می‌رسند، لیکن با ورود موج‌های انسانی و اسکان آنان از یک سو، شکل‌گیری تاریخ و فرهنگ آغاز می‌گردد. ازدیگر سوی، آنانی که به شهر جدید قدم می‌گذارند با کنش و واکنش‌های اجتماعی هویتی نو به آن می‌بخشند. فراترازاین مسئله مهم، ساکنان شهرجدید حاملان تاریخ و فرهنگ جامعه‌ای به حساب می‌آیند که در آن رشد ونموکرده اند و به ارزش‌ها وهنجارهای اجتماعی گردن می‌نهند. بدیهی است که با ورودخود، تاریخ و فرهنگ جامعه خود را به کناری نمی‌نهند و آنها را با خود به شهرجدید آورده، زمینه شکل‌گیری فرهنگ وتاریخ را پی می‌ریزند (پیران، ۱۳۸۶).

ویژگی‌های هویتی فضاهای شهرهای ایرانی

"هرفضایی با شدت و ضعف متفاوت واجد هویت است و هویت نهایی فضا، برآیند هویت‌های عملکردی، کالبدی، محیطی، فرهنگی و معنایی آن است. به این ترتیب امکان تمیز فضای شهری ایرانی از فضاهای شهری سایر تمدن‌ها با مشخص شدن ویژگی‌های هویتی هر فضا مقدور می‌گردد. فضا علاوه بر کالبد خویش و مضاف بر ویژگی‌های هندسی و زیبایی شناسی این کالبد، واجد معنا و یا معانی‌ای نیز است که در خاطره جمعی جامعه نقش می‌بندد. علاوه بر آن، عملکردهایی را نیز در مقاطع زمانی مختلف می‌توان برای هر فضا تعریف کرد که با استناد به مجموعه این‌ها تعریف شقوق مختلف هویت فضاهای شهری ایرانی (هویت کالبدی، هویت معنایی و هویت عملکردی) امکان پذیر می‌گردد (نقی زاده، ۱۳۸۷: ۱۹۰)

هرآینه نیک بنگریم، انقلاب مشروطیت ایران را سرآغاز دورانی نو خواهیم یافت، سرآغاز متکی شدن همگانی به قانون یا به یکسان سازی مرتبط های قرار داده شده و به تعیین وتفکیک منزلت‌هایی که همانند آنچه در تمامی جوامع سازمان یافته روی می‌دهد، دارای وظیفه‌ها و مسؤولیت‌های خاص می‌شود. شهرسازی و معماری معاصر ایران، علی‌رغم کوششهایی که برخی از معماران به شیوهای دلسوزانه و از طریق اهتمامهایی ساده اندیش دردوران معاصر برای اعتلایش کردند، نه به درستی مدیریت شده و نه از امکانات رشد وتطوری آزادانه برخوردار بوده است. چندان که تدوین گزارشی که بتواند به کم و کیف معانی و مفاهیم ملحوظ در آن بپردازد، امری بسیار دشوار می‌نماید و هر روزه نقدهای بسیاری بر این امر صورت می‌پذیرد (فلامکی ۱۳۷۴: ۱۳). هنگامی که از هویت شهر سخن گفته می‌شود، از چیزی صحبت می‌شود که در ظاهر وشکل شهر نیست بلکه درشاکله شهر است.

زمانی شهر به شکل مطلوب خود می‌رسد و در واقع واجد هویت می‌گردد که واجد سرزندگی، معنی، تناسب، دسترسی مناسب و عملکرد صحیح باشد. از این عناصر نیز عنصر معنا رابطه‌ای نزدیک با مقوله هویت دارد. قابل ذکر است که توسعه شهرهای ایران در گذشته در محدوده قواعد نسبتاً ثابت و منسجم واقع می‌شده و همین امر هویت شهری را موجب می‌شده است. این مورد نیز قابل اشاره است که شهرسازی سنتی ایرانی به چهار عامل زمان، مکان فرهنگ و معنا

بستگی داشته است. این عوامل ثابت نبوده‌اند و از منطقه‌ای به منطقه دیگر تغییر می‌کرده‌اند. از این رو می‌توان هویت شهری را در وحدت شکلی، هم‌آوایی شکل شهر با محیط طبیعی و بوم، پیوند واحدهای مسکونی و عناصر شهری، رعایت اصول و ملاحظات هنری و زیباشناسانه، رعایت عرصدها و سلسله مراتب، نام برد.

در شهرهای امروز کشور شکل شناسی شهری با سه مسأله مهم مواجه است:

- عدم توجه به جنبه‌های کیفی شکل شهر در حمایت از توقعات روانی انسان از فضایی
- توجهی به ویژگی‌های شکلی شهرسازی سنتی در ایران
- نبود رویکرد جامع نسبت به شکل شهرهای جدید و ساخت وسازهای جدید و گسترش‌های سریع و روزافزون (حبیب ۵:۱۳۸۶)

به بیانی دیگر می‌توان گفت اگر فضای شهری ایرانی واجد هویت بوده است و این هویت در فرهنگ، محیط، کالبد و معنا خود را می‌نمایاند، در فضای شهری امروز چنین نیست. زیرا:

- اگر در فضای شهر ایرانی مردم احساس این همانی با فضا می‌کردند در واقع فضا را جلوه‌ای از هویت فرهنگی و تمدن خود می‌دانستند. این در حالی است که در فضای شهر معاصر فرهنگ شهرسازی ایرانی دیده نمی‌شود و گونه‌های مختلفی از انواع سبک‌ها را در فضای شهری نظاره گر هستیم که این خود گویای عدم وجود هویت فرهنگی در سیمای شهر معاصر است.

- اگر در فضای شهر قدیم ایرانی پیوند و هماهنگی با اقلیم و محیط طبیعی بوده است و این خود به استفاده از مصالح بوم آورد منجر می‌شده است، امروزه و در سیمای شهر معاصر همه چیز فدای تجدیدگرایی شده است. به گونه‌ای که در سیمای شهر مرطوب شمال کشور منازل با سقف صاف و نمای فلزی آلومینیومی دیده می‌شود و در جنوب کشور با اقلیم گرم و خشک سقف شیبدار سفالی و باز هم تمامی فلز آلومینیومی به چشم می‌آید. پس در سیمای شهر معاصر هویت محیطی نادیده انگاشته می‌شود.

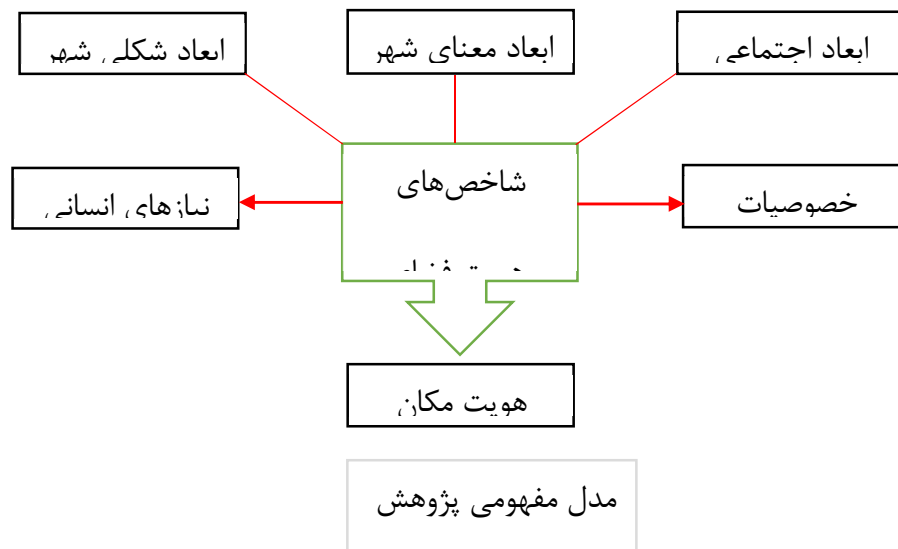
- هویت کالبدی نیز که وحدت فرمی و شکلی فضاها در شهر سنتی بوده است، در شهر معاصر به شکل‌هایی ناهمگن و بعضاً غیرمتعارف تبدیل شده است و به تبع آن معنا نیز هویت خود را از دست داده است."

هویت مکان

هویت مکان از ارتباط میان ذهنیت انسان که متأثر از ویژگیهای فردی و نیازهای انسانی اوست، با عینیت فضای شهری که سه بعد شکلی،

معنایی و اجتماعی دارد، ادراک می‌شود. مدل ارائه شده در نمودار ۳ عوامل مؤثر در شکل‌گیری هویت مکانی و نحوه ارتباط آنها را نمایش می‌دهد.

بر اساس نظریه‌های روان‌شناسی محیطی همان‌طور که ذهنیت انسان در نحوه ادراک او از مکان تأثیر می‌گذارد، رفتار و احساسات انسان نیز تحت تأثیر محیط فیزیکی قرار دارد. پس می‌توان این‌گونه بیان نمود که رابطه بین هویت انسان و هویت مکان یک رابطه دو سویه است و شکل‌گیری هر یک متأثر از دیگری است. اینجاست که اهمیت هویت شهر مشخص می‌شود. هر چند هویت شهر خود معلول فرهنگ شهروندان آن است، لیکن فرایند شهروندسازی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و می‌تواند در شکل‌گیری فرهنگ شهری و در نتیجه در شکل‌گیری هویت ساکنان شهر اثرگذار باشد.

عناصر و ابعاد هویت شهری

هویت شهری از خلال کنش و واکنش عناصر یادشده و از تضادها و فصول مشترک آنها سربر می‌آورد، می‌بالد، می‌پاید، دگرگون می‌شود و حاوی وجوه منفی و مثبت متعددی است. در این نمودار در واقع ضمن معرفی عناصر و ابعاد هویت مکانی (شهری)، سلسله مراتب انواع هویت نیز معرفی شده‌اند که از هویت فردی (ویژگی‌های فردی، جنس، سن، شغل، محل تولد، وابستگی‌های فکری، سیاسی علائقی، گذراندن اوقات فراغت و غیره) هویت محله‌ای، هویت عرصه‌ی خصوصی (عضو خانواده، مسئله خلوت، حقوق خصوصی)، هویت عرصه عمومی نهادهای مدنی، عرصه‌های محلی شهری، عضویت‌ها و تعامل با دیگران تا هویت ملی و جهانی را دربرمی‌گیرد که تمامی این هویت‌ها در دو بستر کلان یعنی ساختار ویژه‌ی جامعه در هر زمان و مکان مفروض و عنصر تاریخ که ظرف خاطره جمعی و فردی است را در برمی‌گیرد. چنین مدلی در عین حال پویا، حاوی تضاد و روابط و فرآیندهای دیالکتیکی (مناظره‌ای) است. (سلطان زاده، ۱۳۷۰)

- ابعاد شکلی شهر

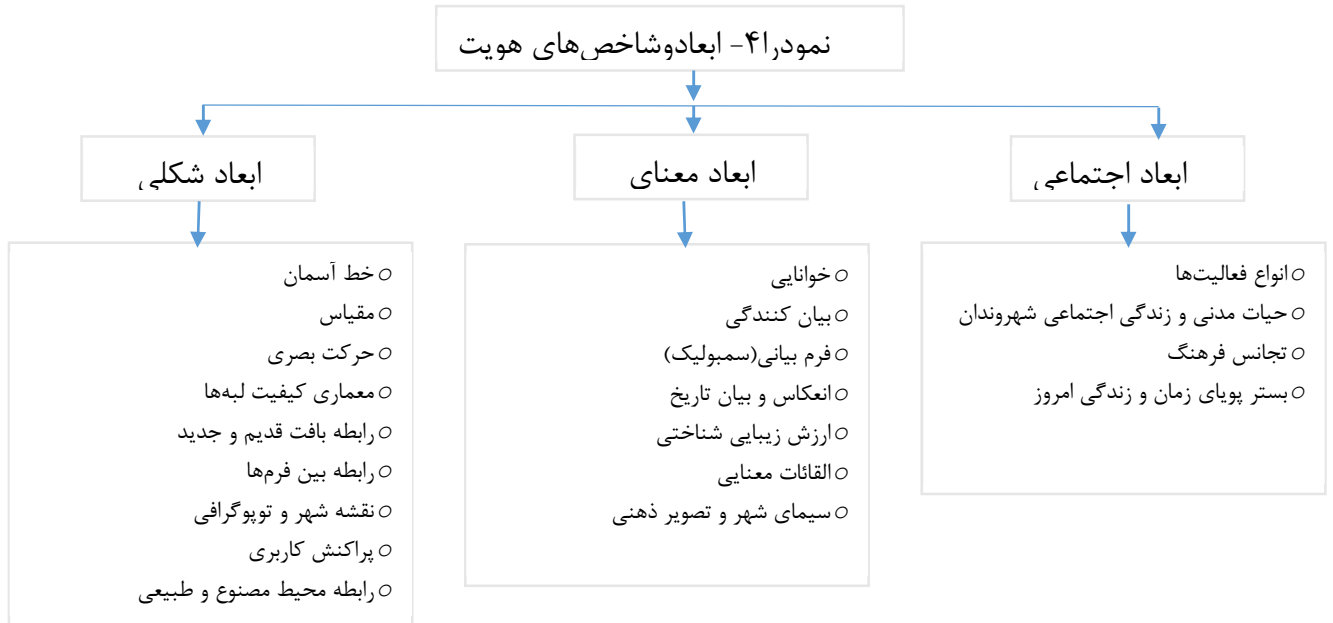
فرم و شکل، ظاهر، ساختار، چگونگی و نحوه‌ی رشد محتوا و تجسد و بیان آن است (پاکزاد، ۱۳۸۵)

- ابعاد معنایی شهر

در یک محیط معمولی بیشتر اشیا و پدیده‌هایی که درک می‌شوند دارای معنی‌اند. در آنها امکانات مختلفی برای فعالیت وجود دارد و اشاراتی که در آنها اتفاق افتاده یا ممکن است اتفاق بیفتد، نهفته است (پاکزاد، ۱۳۸۸: ۹۹). بدین ترتیب تمامی محیط‌های شهری دارای معنی هستند. اما فضای شهری موفق فضایی است که دارای بار معنایی غنی باشد. به گفته لینچ معنا خاصیتی از محیط است که می‌تواند فرد را به جنبه‌های دیگری از زندگی مرتبط سازد.

- ابعاد اجتماعی شهر

درک رابطه بین جامعه و محیط در طراحی شهری کلیدی است. محیط فیزیکی تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر رفتار انسانی دارد. اگر چه عامل فیزیکی تنها عامل تأثیرگذار بر رفتارهای انسان نیست، فرصت‌هایی را که محیط به وجود می‌آورد به شکل روشنی بر آنچه مردم می‌توانند یا نمی‌توانند انجام دهند، اثر می‌گذارد (کرمونا، ۱۳۸۸: ۲۱۲): "به نقل از چنگیزی و همکار (۱۳۹۲).

اصولاً با توجه به چند وجهی بودن ابعاد هویتی شهر اخذ رویکردی سیستمی همه جانبه نگر، که در آن تمام ابعاد با هم مورد توجه قرار داده شود، لازم و ضروریست. از این رو، با توجه به شاخص‌های هویتی مکان ما را به چالش هویت شهر پردیس، درسه بعد شکلی، معنایی و اجتماعی به صورت جداگانه می‌کشاند که باید مورد تحلیل قرار دهیم. هرچه ارتباط میان این اصول نامفهوم باشد، چالش بینش از مکان بیشتر خواهد بود این گونه امکان تبادل معنای مکان به او کمتر خواهد شد. بنابراین در این قسمت از مقاله ضمن به‌کارگیری شاخص‌های هویت ایرانی اسلامی، چالش‌های به وجود آمده در ابعاد مختلف شهر پردیس را مورد تحلیل قرار خواهیم داد.

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر جدید پردیس در جوار جاده تهران- مازندران و در فاصله ۳۵ کیلومتری شرق آن قرار دارد. این شهر از سوی شرق با شهر بومهن هم‌جوار می‌باشد. مهم‌ترین راه ارتباطی این شهر منتج از موقعیت آن، همان جاده تهران- مازندران است که ارتباط آنرا با جاجرود و تهران در غرب و بومهن و رودهن در شرق برقرار می‌سازد. جاده تهران- مازندران در محدوده رودهن به دو جاده هراز (که به آمل منتهی می‌شود) و فیروزکوه (که از طریق فیروزکوه به قائم شهر ختم می‌شود) تقسیم می‌گردد. لذا، شهر جدید پردیس در مسیر راه ارتباطی تهران به بسیاری از شهرهای شمالی کشور قرار گرفته است. (مهندسین مشاور پی کده، ۱۳۸۴) جمعیت این شهر براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ ایران، ۷۳،۳۶۳ نفر (۲۳،۹۳۸ خانوار)، شامل ۳۶،۹۳۳ مرد و ۳۶،۴۳۰ زن است. جمعیت پردیس در سال ۱۳۸۵ برابر با ۲۵،۳۶۰ نفر و در سال ۱۳۹۰ برابر با ۳۷،۲۵۷ نفر بوده است (شرکت عمران شهر جدید پردیس، ۱۳۹۶)

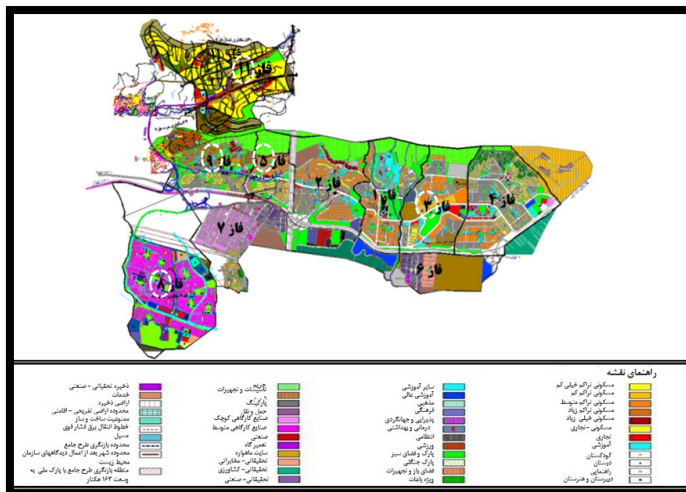
شهر جدید پردیس در سال ۱۳۷۴ به دلیل عوامل مناسب زیر، برای احداث و اسکان صدوپنجاه هزار نفر از سرریز جمعیت تهران بزرگ برنامه ریزی و طراحی شده است:

۱. نزدیکی آن با تهران
۲. استقرار در مسیر یکی از جاده‌های اصلی کشور
۳. وجود موانع توپوگرافی که مانع اتصال این ناحیه به تهران می‌شود؟
۴. تراکم بسیار کم جمعیت در این ناحیه
۵. وجود چشم اندازهای طبیعی زیبا و آب و هوای مطبوع (کسالایی، ۱۳۷۹: ۱۶۹).

خصوصیات اجتماعی شهر و محلات مختلف آن و چگونگی تأثیر آنها در توسعه کالبدی شهر

ایجاد شهر جدید پردیس با هدف اسکان سرریز جمعیت شهر تهران و جذب بخشی از مهاجران این شهر صورت گرفته است. شکل گیری این شهر ناشی از مصوبات و دستورالعمل‌های صادره می‌باشد، و لذا نمی‌توان در چنین شهری در جستجوی بنیان‌های شهرهای موجود بود. با تصویب موضوع شکل گیری شهر، تقاضا برای واگذاری زمین‌های این شهر نیز شکل گرفت. متقاضیان زمین یا به صورت انفرادی و یا به صورت دسته جمعی تقاضای خود را مطرح و متناسباً پاسخ مورد نیاز را دریافت نموده‌اند. در این میان تعاونی‌ها جزء مهم‌ترین سازمان‌های متقاضی زمین محسوب می‌شوند، که سهم عمده‌ای در اراضی واگذار شده را به خود اختصاص داده‌اند. واگذاری اراضی در شهر جدید پردیس، متقاضیان بر اساس شرایط خاصی صورت گرفته که از آن جمله می‌توان به موضوع اشتغال در شهر تهران اشاره کرد. همین امر موجب گشته تا قشر بنیادی اجتماعی متقاضیان اولیه اراضی شهر مبتنی بر مدل موجود در شهر تهران باشد. نکته قابل توجه آنکه بر اساس مطالعات اولیه پیش بینی می‌شد که شهر جدید پردیس به عنوان یک نقطه میانی به مقصد بخشی از مهاجرین شهر تهران مبدل گردد. حال آنکه در عمل چنین نشده و این شهر جایگاه جمعیت حاصل از مهاجر فرستی شهر تهران شده است. لذا خصوصیات اجتماعی آن مطابق با خصوصیات مهاجران شهر تهران می‌باشد. استقرار جمعیت فوق در محلات شهر نیز بر اساس روابط خاص بلکه بر اساس زمان واگذاری قطعه انجام شده است. اولین قطعات واگذار شده در فاز یک شهر قرار داشته و به تدریج با تکمیل طرح فاز ۲ واگذاری اراضی این قسمت از شهر نیز در دستور کار قرار گرفته است. بدین طریق نمی‌توان ساختار اجتماعی خاصی را مطابق با نظام تصمیمات کالبدی شهر تبیین نمود.

کاربری اراضی وضع موجود شهر جدید پردیس

ماخذ: بازنگری طرح جامع پردیس شرکت عمران شهر جدید ۱۳۹۵

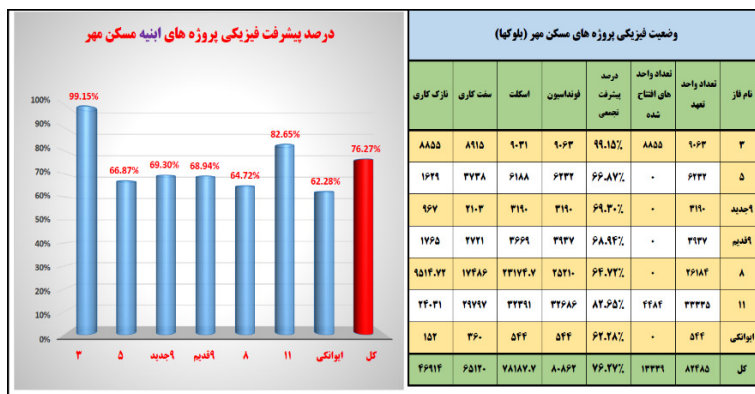
کاربری اراضی

مطالعات وضع موجود کاربری اراضی شهر جدید پردیس، نمی‌تواند مشابه دیگر شهرهای موجود انجام شود. در شهرهای موجود سابقه شهرنشینی به مراتب بیش از شهر جدید پردیس می‌باشد. و همین امر موجب گشته تا عناصر اصلی شهر در طی دوران رشد و توسعه آن شکل گرفته و ساختار مشخصی را به نمایش گذارند. رشد و توسعه شهرهای موجود با تراکم مناطق مرکزی و توسعه اولیه همراه بوده و به تدریج با حرکت به سوی اراضی حاشیه‌ای از تراکم جمعیت و ساختمانها کاسته می‌شود به نحوی که بافت پرتراکم با یک روند تدریجی به مناطق فاقد حیات شهری

در این شهر شکل گیری شهر مبنی بر تفکر و برنامه اولیه بوده و کالبد نهایی آن در طرح اولیه قبل از آغاز شکل گیری شهر پیش بینی شده و بر همان مبنا نیز به تصویب رسیده است. اما شکل گیری کالبد شهر به تدریج ولی به گونه‌ای پراکنده در سرتاسر پهنه شهر آغاز شده به نحوی که در حال حاضر به جز بخشی از فواصل توسعه حیات نهری به وضوح در بخش‌های مختلف شهر مشاهده نمی‌شود. در چنین شرایطی مطالعات وضع موجود از سویی نمی‌تواند فارغ از طرح‌های مصوب بررسی شده و از سوی دیگر شرایط اجرا شده و شکل یافته شهر به گونه‌ای است که نمی‌توان آنرا نادیده گرفت. بخش شمالی در محدوده ای به مساحت ۱۴۲۶۷۲ هکتار با مجموع سرانه ۸۴/۸۵ متر مربع و بقیه ۵۰ درصد اراضی باقیمانده شهر، به بخش جنوبی اختصاص یافته است. کاربری‌های بخش شمالی شامل مسکونی و خدمات مورد نیاز ساکنین و بخش جنوبی در بردارنده کاربری‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از جمله سایت صنعتی خرم‌دشت، سایت ماهواره، مرکز تفریحی - اقامتی دره بهشت، اراضی تحقیقاتی و اراضی ذخیره می‌باشد.

آخرین وضعیت مسکن مهر اجرا شده شهر پردیس

از مجموع ۸۲ بیشترین پیشرفت مربوط به فاز ۳ با ۹۹ درصد و کمترین مربوط به فاز ایوانکی با ۶۲ درصد است هزار و ۴۸۵ واحد متعهد شده مسکن مهر در پردیس تا کنون ۱۳ هزار و ۳۳۹ واحد افتتاح شده و ۴۶ هزار و ۹۱۴ واحد در مرحله نازک کاری، قرار دارد. اغلب واحدهای دیگر نیز به مرحله سفت کاری رسیده‌اند.

همچنین ترتیب پیشرفت فازها نشان می‌دهد فازهای ۳ با ۹۹ درصد، ۱۱ با ۸۳ درصد، ۹ جدید با ۶۹ درصد، ۹ قدیم با ۶۸ درصد، ۸ با ۶۴ درصد، ۵ با ۶۷ درصد و ایوانکی با ۶۲ درصد به ترتیب از بیشترین و کمترین پیشرفت برخوردار هستند. در فاز ۳ تعداد ۹ هزار و ۶۳ واحد متعهد شده که ۸ هزار و ۸۵۵ واحد آن افتتاح شده است. در فاز ۱۱ نیز ۳۳ هزار و ۳۳۵ واحد مورد تعهد قرار گرفته که ۴۸۴ واحد افتتاح شده است. در سایر فازها هنوز افتتاحی انجام نشده است. (شرکت عمران شهر جدید پردیس، ۱۳۹۵)

(شرکت عمران شهر جدید پردیس، ۱۳۹۵)

نتایج حاصل از شناخت محدوده مورد مطالعه

در شهر پردیس کمبود خدمات و مراکز آموزشی، فاصله نسبتاً زیاد مراکز تحصیلی تا واحدهای مسکونی، نبود کادر آموزشی مناسب، نبود کلاس‌های آموزشی مناسب، بومی نبودن اکثر معلمان و کمبود سرویس مدارس وجود دارد. کمبود نبود امنیت اجتماعی در شهر، نبود امنیت اجتماعی در حمل و نقل داخل و خارج شهر، دزدی، اعتیاد، مزاحمت‌های اجتماعی و درگیری‌های دسته جمعی در شهر پردیس مشهودتر است. تنها مسجد دایر شهر با نام مسجد امام علی (ع) در فاز دو وجود دارد می‌که به نظریه رسد این مسجد تنهایی نمی‌تواند پاسخگوی جمعیت شهر پردیس باشد.

شهر جدید علاوه بر اینکه اهدافی چون تأمین مسکن و جذب جمعیت و ایجاد تعادل در یک منطقه را دنبال می‌کند، در یک نگرش کلی، در کنار این عوامل باید از پارامتر اصلی جاذبه اقتصادی برخوردار باشد تا بتواند نیاز ساکنان را تأمین کرده و از عبور و مرور رویه و مهاجرت آونگی به مادرشهرها و شهرهای بزرگ جلوگیری کند. به دلیل نبود این نگاه کلان

آمایشی و توجه غالب به امراکان در شهرهای جدید پردیس از استقلال کامل برخوردار نبوده و اشتغال نیاز و مسئله ای است که در کلانشهرها تأمین می شود.

فرم طراحی شهر جدید پردیس، بر اساس محدودیت توسعه شهر در جهات مختلف از طرف شرق زمین های شهر بومهن و از طرف شمال رشته کوه های البرز و در جهات دیگر عدم مالکیت زمین شهری) تحت تأثیر قرار گرفته است. توجه به عوامل فوق و عوامل مصنوع چون آزادراه تهران - رودهن ایجاد فرم و بافت خطی شهر را توجیه می کند و شکل گیری شهر، در شمال و جنوب این آزادراه گسترش یافته است، که عوامل طبیعی زمین و پستی و بلندی های طراحی شهر را به سوی فرم خطی نامنظمی مسوق داده است، گسترش شهر پردیس در حالت کلی به علت پراکندگی فازها و جدا شدن شهر توسط آزادراه تهران - رودهن از انسجام و یکپارچگی لازم برخوردار نیست. سیمای شهر دارای هویتی مشخص نیست، در حال حاضر تمامی فازهای مسکن مهر حکایت از یک شهر خوابگاهی دارند. سیمای شهر به غیر از یکسری خانه های تراسه، دارای ساختمان هایی با نما و مصالح ساختمانی مشابه می باشد. تحرک کم ساکنان در شهر به دلیل کمبودهای اساسی موجود باعث شده است تا شهر از سرزندگی لازم برخوردار باشد. بافت متراکم واحدهای مسکونی باعث گردیده است تا ارتباط با خیابان های عبوری به سختی صورت گیرد. در کل شهر مسیری برای تردد دوچرخه طراحی نشده است.

به علت آنکه در فازهای مسکن مهر شهر پردیس، شروع ساخت و ساز با تقدم و تأخر روبه روبرو شده است اغلب فازها فاقد مرکز می باشند و هم اکنون مرکز محله نازیگر (میدان عدالت) نقش مرکز محله برای کلیه فازها را ایفاء می نماید. ایجاد ساختمان ها با بافتی متراکم، کاربری های منفی و جدا از هم و وجود فضاهای خالی و مرده عدم امنیت را در این شهر بیشتر کرده است الگوی شکل گیری و ساخت، در بافت تقریباً یکنواخت و هماهنگ بوده و اکثر فضاها اعم از مسکونی، تجاری، درمانی، آموزشی و... دارای نمای هماهنگ می باشند. آنچه به عنوان بدنه های شهری (لبه ها) در این شهر به چشم می آید، یکنواختی و یکپارچگی در مصالح به کار رفته، به سبب وجود شرایط اقلیمی سرد در منطقه در مجتمع های مسکونی می باشد که اکثر از جنس آجر بوده و به ندرت بناهایی با نمای سنگ دیده می شود. وجود یکنواختی و یکپارچگی در ساخت، به سبب عدم تنوع در شهر می شود و موجب بی روح بودن و عدم سرزندگی و کالت در مهر می شود که همه مسائل مطرح شده بر چالش های اجتماعی شهر رخنه کرده است.

- تحلیل چالش ابعاد هویت مکان در مسکن مهر شهر پردیس

با توجه به مشخص شده ابعاد هویت در مبحث نظری و مروری ادبیات موضوع در سه بعد اجتماعی، شکلی، و معنایی به تحلیل موضوع و چالش خواهیم پرداخت.

چالش ابعاد اجتماعی مسکن مهر شهر پردیس

اساساً هویت شهری توسط فرهنگ شهری و خرده فرهنگ های متعلق به آن در بستر تاریخ و در دل ساختار اجتماعی وسیع تری که جامعه را دربر می گیرد، در روند تحولات اقتصادی و سیاسی آن شکل می گیرد و دگرگون می شود. بدین دلیل نگاه ایستا به مقوله های هویت و از جمله هویت شهری قادر به درک آن نیست (پیران، ۱۳۸۴: ۸). به عقیده الکساندر، هویت در محیط هنگامی تجلی می کند که ارتباط طبیعی و منطقی بین فرد و محیط وی حاصل شده باشد. وی معتقد است که بین فرد و محیط زندگی اش ارتباط و احساس تعلق خاطر به وجود نخواهد آمد مگر آنکه قادر به شناخت عمیق محیط و تشخیص آن بوده و توان درک تمایز آن نسبت به محیط های دیگر را نیز داشته باشد و بداند در چه

زمانی و به چه صورتی پاسخ مناسبی به کنش های انجام یافته در آن محیط بدهد. تنها به این ترتیب است که نظم خاصی که نتیجه بروز و ظهور هویت در محیط کالبدی است به وجود خواهد آمد (دانشپور، ۱۳۸۳: ۶۵)

- انواع فعالیت ها

بر اساس برنامه ریزی انجام شده، مسکن مهر پیشگام تغییر سبک زندگی برای دو میلیون خانواده ایرانی بود! بی توجهی به سبک زندگی و الگوهای شهرسازی ایرانی و اسلامی و عدم تعریف درست فعالیت ها در شهر جدید پردیس، در فضای شهر به جزء فضای مسکونی فعالیت دیگری قابل مشاهده نیست و این مهم به یکی از چالشهای اساسی در بحث مسکن مهر شده است. بسیاری از متقاضیان قشر کارگری با مهاجرت به مسکن مهر پردیس کار خود را از دست داده اند، با توجه به در آمدشان، هزینه های رفت و آمد برایشان سنگین است دغدغه اصلی افرادی که به اینجا مهاجرت می کنند، این است که کارشان را از دست می دهند و بازار و فعالیت شغلی این اطراف پیدا نمی کنند.

- حیات مدنی و زندگی اجتماعی شهروندان

مزاحمت های اجتماعی و فقدان تعامل مناسب میان مردم و مسئولان به سبب حجم عظیم طرح تعارض فرهنگی در مجتمع های مسکونی به سبب فقدان تجربه زندگی شهری همچنین کاهش سرمایه اجتماعی و ازدیاد جرم و جنایت موجب عدم ترغیب از سکونت در مسکن مهر و نبود امنیت اجتماعی در شهر داخل و خارج شهر، دزدی، اعتیاد، مزاحمت های اجتماعی و درگیری های دسته جمعی باعث بروز رفتارهای ناهنجار شده است. کمبود فضای امن برای برقراری تعاملات اجتماعی از سری چالش هایی است که شهر پردیس را دچار تهدید قرار می دهد. افزایش درآمد در درک از کیفیت محیط مسکونی به عوامل اجتماعی نظیر همسایه ها و تعاملات اجتماعی با آنها در رفع مشکلات و کاهش آسیب ها اهمیت زیادی می دهند از این رو با توجه به این که افراد بر اساس منافع خود، ارتباطات اجتماعی را شکل داده و بر اساس توقعات، هنجارها و نقش های معین خود، به آن می پردازند شکل گیری مکان های اجتماعی غیر همگن در مسکن مهر پردیس موجب شده تا افراد باهم بودن و تعاملات اجتماعی غنی و آزاد را تجربه نکنند در واقع با توجه به کمبود فضاهای عمومی فرصت برابر جهت ایجاد و برقراری کنش های اجتماعی ولو شکننده ناپایدار در اختیار کلیه شهروندان قرار نمی گیرد تا تعامل اجتماعی و روابط اجتماعی منسجم و پایدار برقرار کنند.

- تجانس فرهنگی

با شکل گیری ناهنجاری های اجتماعی در بین ساکنین مسکن مهر اغلب ساکنین مسکن مهر مهاجرینی با قومیتها و گویش های زبانی مختلف هستند که هیچ سنخیت و تجانس فرهنگی با هم نداشته و دچار اختلاط فرهنگی که باعث بروز آسیب های زیادی شده هستند، بر این اساس می توان گفت؛ چون سازمان اجتماعی جامعه شهری بر اساس گروه بندی های اجتماعی مبتنی بر چشم اندازهای فرهنگی، خاستگاه های قومی و هم خونی مشترک، استوار است بنابراین توسعه در جهت برآورده ساختن این گونه نیازهای اجتماعی، به ویژه اتحاد خویشاوندی، دفاع، نظم اجتماعی و اعمال مذهبی باید در حرکت باشد که این امر در تحویل مسکن مهر پردیس اصلاً رعایت نشده است، رویکردها در شهرسازی نوین بخصوص شهرک های مسکن مهر کاملاً در تضاد با رویکرد شهرسازی سنتی مان است و نتوانستیم شهر مدرنی بسازیم که هویت و فرهنگمان دچار چالش نباشد.

- چالش ابعاد معنایی مسکن مهر شهر پردیس

هویت را می توان معادل "معنی" دانست و در شهر آن را معادل تشخیص یک مکان و تمایز آن با مکان دیگر قلمداد نمود. توجه به این نکته ضروری است که هویت شهر زمانی برای مردم معنا دارد که شهروندان احساس کنند شهر و محل سکونتشان متعلق به آنها است. عوامل هویت بخش به مکان و انسان را این گونه می توان توصیف نمود:

- مکان، زمانی معنا پیدا می کند که درک حسی از آن صورت گرفته و تصویری ذهنی از خود بر جای گذاشته باشد.

- درتصاویرذهنی، مواردی همچون بو، صدا، بنا، احساس غم و شادی و ... وجود دارد و انسان با یادآوری آنها بخشی از وجودخود را به یاد می آورد.

- مکان توسط ساختار و فعالیتهایی که در آن صورت می پذیرد، شناخته می شود. درمجموع، مکان کالبد به فعالیت و تصویری ذهنی که از آن باقی می مانددرشکل دادن به هویت محل زندگی و انسان از مؤثرترین عوامل هستند (حیبی، ۱۳۸۷ : ۴۷)

- خوانایی

روندرو به رشد جمعیت و نیاز به مسکن و همچنین سرریز شدن کلان شهرها از جمعیت ایجاد معضل درجامعه شده بود که دولت مردان به منظور رفع آن به ساخت شهرک هایی در اطراف کلان شهرها پرداختند تا علاوه براسکان دادن مهاجران واقشارکم درآمد به مرکز زدایی از کلان شهرها نیز بپردازند. در این راستا سازندگان برای تسهیل در امور ساخت و ساز و پائین آوردن هزینه های تمام شده و بالا بردن سرعت ساخت به صنعتی سازی روی آوردند. در این میان مسئله فراموش شده توجه به فضای شهری به وجود آمده و نیاز مصرف کننده فضاهای ساخته شده به منظر شهری مناسب و خوانایی در شهر بود. این امر موجب به وجود آمدن چالش های عدیده ای از جمله عدم تعلق خاطر، نبود امنیت و ... در مسکن مهر شهر جدید پردیس شد.

- بیان کنندگی

پیشرفت روز افزون تکنولوژی و جمعیت رو به افزایش شهرها و نیاز به ساخت وسازه های جدید، در پی تخریب های پی در پی منابع تجدید پذیر و زیستی، سیمای شهرها را به سرعت و درمدت زمان بسیار کوتاه دستخوش تغییر قراردادده است؛ به گونه ای که شهرهای در حال توسعه با بحران هویت مواجه شده اند. تغییرمداوم سیمای شهرها، خطرات جمعی را از ذهن مردم زدوده و باعث بی تعلقی مردم نسبت به شهر و بی هویتی شهر و بناهای آن شده است. ازسویی درساخت وسازه های مسکن مهرپردیس ترویج کننده بی هویتی معماری و شهرسازی ایرانی است. مسکن مهر چون املاء نوشته بود می توانست خیلی از بی هویتی های که در شهر تجربه کرده بودیم را ازبین ببرد. هویتی که در بسیاری از بناهاواین ساختمانها با اندک تدبیری به وجود بیاید، ولی متأسفانه از دست رفته است. با توسعه روز افزون شهرها، فضاهای شهری، افزایش حجم و اندازه بناها و... برای نجات انسان از بی هویتی، این نیاز احساس می شود که سازه در بناها علاوه بر نقش ایستایی خود به فرصتی برای ظهور و بیان هویت شهرسازی تبدیل شود.

- فرم بیانی (سمبولیک شهر)

شهرسازی، به منظور ایجاد محیط مناسب جهت زندگی انسان و نظام دادن (واقعی - عملکردی) به فضای زیست او، انجام می گیرد. همچنین جهت دستیابی به استفاده بهتر از فضای زیستی به عملیاتی به منظور ایجادفرمی مناسب با عملکرد مناسب نیاز داریم و به مناسبت همین مباحث به دو عامل ظاهری و عملکردی برمی خوریم. رابطه انسان با محیط زیست او که فرم شهر (فضایی که فعالیتهای گوناگون شهری اعم از اقتصادی و اجتماعی واستخوان بندی شهر در آن شکل می گیرد و نمایانگر زندگی تمام شهر است) را در بر دارد. عامل ظاهری است و معیاری که متناسب با آن

مطرح می گردد هنری و ذهنی است. در پروژه مسکن مهر به عینه خواهیم دید که فرم شهر تحت اقتصاد و صنعت سازی قرار گرفته و هیچ تبعیتی حتی از الگووارهایی که هویت یا اصالت شهرسازی ایرانی را نشان دهد نیز به آن پرداخته نشده است.

- انعکاس و بیان تاریخی

تجارب مسکن مهر شهر جدید گویای آن است که توسعه شتابزده، آسیب های فراوانی را بر بافت شهرسازی تحمیل کرده است. مجموعه ها که قرار بود باعث رشد تعاملی و افزایش کیفیت فضایی شوند، با تخریب و تجسس درزندگی آرام شهری عملاً تأثیر منفی باقی گذاشته است. از این رو بدون در نظر گرفتن ارزشهای ساختاری و فرهنگی نمی توان پاسخگوی نیازهای روزآمد کاربران و مخاطبین شهرسازی شهر جدید باشد،

ساخت مسکن مهر در میان تپه، دره و بیابان در مجموع در مکانهایی که هیچ گاه شهر نبوده و شهرنشینی در آن اتفاق نیفتاده و عاری از تاریخ شهر است مکانهای بی بوته شهری این یک چالش تاریخی و اقدامی عجیب و غریب بود که اصالت شهر ایرانی و اسلامی را درهم نوردید.

- ارزش زیبا شناختی

به طور کلی وقتی صحبت از زیبایی می شود مقصود همان صور کالبدی است که برای انسان لذت بخش است. زیبایی به طور کلی و در ساده ترین تعریفش، آن چیزی است که لذت بخش است. حس تشخیص روابط لذت بخش بین اشیاء همان حس زیبایی است و هنگامیکه صحبت از سیمای شهر به میان می آید آنچه از شهرهای امروزی در ذهن تداعی می شود ملغمه ای است از طرح ها و رنگ ها و فرمهایی که بی هیچ محتوایی، زشتی و ناهنجاری را با چشم و ذهن شهروندان عجین ساخته است. زیبایی شهر، یا به عبارت بهتر، ایجاد احساس زیبایی شهر در ذهن شهروند، بیشتر منوط به نوع ارتباط و آگاهی شهروند از فضای شهری است و از طریق این پیوند با فضای شهری، فرد به تدریج به ایجاد خاطرات فردی یا جمعی در فضاهای شهر می پردازد و فضا را مطلوب می انگارد. زمانی که این احساس تعلق به فضا شکل می گیرد، فضای شهری به نوعی زیبایی ذاتی می رسد. از طرفی در بُعد کالبدی، زیبایی فضاهای شهر به نوع تعریف کالبدی آن (و به خصوص جداره ها و کف) بستگی تام دارد که متأسفانه تکرار کالبد یکپارچه بلوکهای ساختمانی بدون نگاه زیباشناسه این ساختمانها تبدیل به قارچهایی شده اند که محصول آن بی هویتی زیباشناسه شهرسازی و معماری ایرانی و اسلامی است.

- القائات معنایی

معنا، کلیه ی انگاره ها، استنباط ها و ذهنیت هایی است که از یک پدیده، محرک، کلمه، نوشته و موضوع برای فرد، ناظر یا مردم به وجود می آید. مردم بر اساس معنای دریافتی از محیط پیرامونشان، در مقابل محیط ها عکس العمل نشان می دهند و پاسخ های آنها در برابر محیط بر مبنای معنایی می باشد که محیط ها برای آنها دارند. مسکن مهر پردیس بر اثر گسستگی، و گسیختگی تخریب کوه و تپه و تجاوز به محیط زیست و عوامل ... بخشی از معنای خود را از دست داده اند و در بخش هایی، معنا کفایت لازم را ندارد؛ این مهم خوانش معنای شهر را دچار چالش کرده و باعث شده است تصویری روشن از آن در ذهن مخاطب شکل نگیرد و القائات منفی در ذهن متبادر شود.

- سیمای شهر و تصویر ذهنی

در این بخش با بررسی عواملی چون نشانه ها، لبه، راه، گره و همچنین محلات شهری به بررسی خوانایی و تأثیری که در هویت شهر دارند پرداخته شده است.

تنها برخی از فاز های قدیم شهر جدید دارای نشانه می باشند که هرچند ارزش معمارانه شاخصی ندارند، ولیکن وجود آنها اتفاق بصری تازه ای را در شهر ایجاد می کنند. اکثر مناطق تازه تاسیس شده فاقد نشانه منحصربه فرد و تنها در حد مناره های مسجد می باشند. از طرفی مکانیابی نشانه ها مطلوب نبوده است.

شکل طراحی شهر جدید پردیس، بر اساس محدودیت توسعه شهر در جهات مختلف (از سمت شرق زمین های شهر بومهن و از جهت شمال رشته کوه های البرز و در جهت های دیگر عدم مالکیت زمین شهری)، تحت تأثیر قرار گرفته است. توجه به عوامل فوق و عوامل مصنوعی چون آزادراه تهران - رودهن، ایجاد شکل وبافت خطی شهر را توجیه می کند. شکل گیری شهر در شمال و جنوب این آزادراه گسترش یافته است که عوامل طبیعی زمین و بلندی ها، طراحی شهر را به سوی شکل خطی نامنظمی سوق داده است. گسترش شهر به صورت خطی است. به سبب شیب زیاد در محدوده شهر، اکثر شبکه های اصلی و درجه یک آمدوشد در شهر پردیس، در جهت عمود یا خلاف شیب طبیعی زمین، یعنی در جهت شرقی - غربی شکل گرفته اند. در نتیجه شبکه های فرعی آمدوشد با طول های کمتر، در امتداد شیب زمین یا جهت شمالی - جنوبی قرار گرفته اند. شهر جدید پردیس از طریق دو آزادراه تهران - رودهن و دماوند - فیروزکوه که از میانه شهر پردیس می گذرد، به شهرهای مجاور خود، به ویژه نزدیک ترین مادرشهر (تهران) می پیوندد.

ارتباط برون شهری پردیس، به وسیله تقاطع غیر مسطح به آزادراه تهران - رودهن برقرار می شود. اتصال اول در شرق فاز چهار، اتصال دوم در منتهی الیه شرقی آزادراه تهران - رودهن در اتصال آزادراه به جاده تهران - دماوند و اتصال سوم: در غرب شهر پردیس در نقطه اتصالی آزادراه به فاز دو است. ورودی شهر پردیس، در شرق آن و در فاز دو این شهر قرار گرفته است. میدان امام که از مرداد ۱۳۸۲ عملیات ساخت آن آغاز شده بود، ورودی شهر به شمار می رود. شبکه معابر درون شهری به دلیل توپوگرافی خاص شهر پردیس، در برخی مناطق با شیب تند و غیر قابل قبولی روبه رو است. آسفالت خیابان ها به درستی انجام نگرفته و خیابان ها دارای چاله ها و دست اندازهای متعددی هستند.

شهر پردیس در حالت کلی، به دلیل پراکندگی فازها و جدا شدن شهر به وسیله آزادراه تهران - رودهن، از هماهنگی و یکپارچگی لازم برخوردار نیست. به جز قسمتهایی از فاز یک که دارای امکانات شهری است، بقیه قسمتهای شهری نشان از یک شهر خوابگاهی دارند. سیمای شهر به غیر از یکسری خانه های ترانسه، دارای ساختمان هایی با نما و مصالح ساختمانی مشابه هستند.

تحرك كم ساكنان در شهر به دليل كمبودهای اساسی موجود، موجب شده تا شهر از سرزندگی لازم برخوردار نباشد. بافت متراکم واحدهای مسکونی، ارتباط با خیابان های عبوری را سخت کرده است. مستقیم بودن خیابان های اصلی و نبود سرعت گیر، سبب تردد خودروها با سرعت بالا شده است. ایستگاههای مینی بوس، تنها وسیله نقلیه عمومی شهر با پراکندگی زیاد در طول شهر توزیع شده است. پایانه های مینی بوس ها در شمال غربی (فاز دو) واقع شده است. پراکندگی فاز چهار باعث شده است که دسترسی با دشواری صورت گیرد.

-گره ها

عمده ترین گره ها در شهر پردیس مربوط به مجتمع های تجاری - خدماتی است (گل ها، یاس، ولیعصر و میلاد نور) که گره های عملکردی و فعالیتی ایجاد می کنند. میدان عدالت که مرکز شهر و مرکز فاز و محله است نیز، مانند یک گره عملکردی و فعالیتی به چشم می آید. پارک پردیس در فاز دوم، به دلیل امکانات سرگرمی - تفریحی و نیز بازار روز همجواری، همچون گره عملکردی و فعالیتی تلقی می شود. مراکز اداری و دولتی که به طور عمده در فاز یک متمرکز هستند نیز، نقش گره را برای شهر ایفا می کنند.

- نشانه

پارک فناوری پردیس به منزله یک نشانه در جنوب شهر پردیس، میدان عدالت، پارک فاز دو، ورودی شهر، از عمده ترین نشانه های شهر به شمار می روند. همچنین وجود دو مجتمع تجاری - خدماتی در غرب میدان امام بر نقش نشانه میدان می افزاید. اما هنوز در مناطقی که مسکن مهر اجرا شده هیچ گونه گره قابل اعتمادی ساخته شده بنابراین این مساله موجب چالش تصویر از شهر شده است.

- محله

در طرح جامع، شهر جدید پردیس به بیست و دو محله تقسیم شده که در حال حاضر نیمی از آن شکل گرفته است. فاز یک از پنج محله، فاز دو از چهار محله، فاز سه از پنج محله، فاز چهار از سه محله و فاز پنج از دو محله شکل گرفته اند. هر محله از مجتمع های مسکونی ای تشکیل شده است که به دست ارگانها و سازمانهای دولتی و خصوصی ساخته شده اند و به این ترتیب، سبب هویت بخشیدن به ساکنان آن می شود. آپارتمان و مجتمع بیشترین واحدهای مسکونی محله ها هستند که در این میان، واحدهای مسکونی و ویلایی نیز به چشم می خورد. قیمت زمین و مسکن در محله یک از فاز یک، نسبت به محله های دیگر بالاتر است. میدان عدالت واقع در فاز یک، در اصل بزرگترین مکان تجمع (اصلی ترین گره) است. در شمال میدان، مجتمع های مسکونی با بافت فشرده وجود دارد. شرق و غرب آن به خیابان منتهی می شود که بر نقش میدان به مثابه هدایت کننده ترافیک عبوری تأکید دارد. جنوب میدان دارای کاربری های تجاری و خدماتی است. عمده ترین کاربری تجاری در جنوب میدان، بنگاههای معاملاتی ملکی و نیز، مجتمع ولیعصر است که دارای کاربری تجاری و خدماتی می شود. اما چالش اساسی در فازهایی که بیشترین رقم مسکن مهر اجرا شده است. خصوصاً فاز ۸ و ۱۱ که در آن نه محله ای می بیند و نه اجتماعی فقط کالبد خالص که به صورت کتاب در قفسه چیده شده است. و هیچ گونه سرزندگی که انسان احساس با همستان را در خود تداعی کند را ندارد. در اکثر فاز جدید صرفاً چندین به اصلاح محله مسکونی در اطراف یک محور اصلی شکل گرفته است. لایه بلا فصل این محور با جای دادن کاربری های خدماتی حکم مرکز ناحیه را پیدا کرده است. لذا سرزندگی به طور کامل از محلات رخت بر بسته است.

نبود نشانه در نقاط عطف

عدم تناسب طراحی شهری با لبه های طبیعی

چالش شکلی شهر مسکن مهرشهر پردیس

- خط آسمان

یکی از چالش های اساسی شکلی شهر جدید پردیس عدم توازن بین خط آسمان و قرارگیری ساختمانهای هم تراز در کنار هم می باشد این چالش از نظر روانی بر روح و روان انسانی که از محیط بهره مند می شود را دچار اضمحلال می کند. خط آسمان در شهر جدید پردیس از سری چالش هایی است که محیطی نا آرام را به متقاضیان جلوه می دهد.

- مقیاس

زندگی صنعتی با اشتغال هرچه تمام تر زمین توسط فضاهای صنعتی مکان های کمتری برای استراحت و تفریح افراد جامعه ایجاد کرده است. برای حل این مشکل باید برنامه ریزی ها و سیستم فضاهای شهری را که محلی برای آسایش و آرامش انسان ها محسوب می گردد با توجه به مقیاس انسانی سوق داد. برای دستیابی به یک مکان شهری جذاب، فضا باید به شکل مطلوبی محصور شود و عناصر محصور کننده فضا مانند عناصر شهری که در طراحی شهری موثر هستند باید براساس این اصل که انسان مهم ترین رکن فضا محسوب می شود برنامه ریزی گردد و فضا باید مقیاس انسانی یابد این موضوع زمانی که فرد استفاده کننده از فضا، معلولان، ناتوانان جسمی و یا سالمندان باشند، اهمیتی مضاعف می یابد. برای این که فضای شهری بر اساس رویکرد مقیاس انسانی طراحی گردد می بایست فضای بین ساختمان ها و عناصر شهری همچون مبلمان شهری احساس انسانی را برانگیزد. ساخت فله ای و غیراصولی وانبوه سازی و ارتفاع سازی غیرانسانی و عدم زیرساخت لازم درکوه ها موجب بهم ریختن اکوسیستم درمسکن مهرشهر پردیس شده است.

چالش توازن و تعادل بین خط آسمان

مقیاس غیرانسانی

- رابطه بافت قدیم و جدید

چالش عدم هماهنگی بصری ساخت و سازهای جدید با بناهای قدیمی و ایجاد جداره های نامناسب در شهر به فور دیده می شود که چالش موجب شده که بافت قدیم با بافت جدید هیچ ارتباط روشنی و رابطه معناداری به وجود نداشته باشد.

رابطه چالشی بین بافت قدیم و جدید

رابطه منفی بین محیط مصنوع و طبیعی

- رابطه محیط مصنوع و طبیعی

دردوره های اخیر، عدم توجه به موضوعات زیست محیطی، مشکلات متعددی در شهر جدید و خصوصاً مناطق که مسکن مهر اجرا شده را به وجود آورده است. محیط مصنوع مجموعه پیچیده ای است که گردش بسیاری منابع چون مواد، انرژی، نیروی انسانی، سرمایه های اقتصادی را شکل می دهد و بر محیط زیست تأثیری می گذارد. توسعه ی پایدار عکس العملی در برابر مشکلات و بحران های زیستی به شمار می رود که حاصل شناخت عمیق نسبت به محیط پیرامون است. امروزه، ارتباط پایداری بین محیط مصنوع و محیط زیست برقرار نیست. گستردگی چالش های محیطی فراگیر شده و در پاسخ به این امر راهکارهای مختلفی مطرح گردیده است که هر یک به نوعی در پی یافتن پاسخ مناسب برای سازگاری محیط مصنوع با محیط زیست دلالت دارد. استفاده از کوه های بکر و طبیعت بسیار زیبا و برقرار نکردن ارتباط مناسب بین بافت طبیعی و محیط مصنوع شهر پردیس را دچار چالش کوه خواری عجیب و غریبی کرده تا سالها بازتاب منفی این چالش و اثر آن بر محیط زیست خواهد بود.

- معماری کیفیت لبه ها

بسیاری از لبه های شهری که از عناصر کیفیت بخش فضایی بوده اند و سبب افزایش هویت و خوانایی فضاهای شهری هستند، یکی از این لبه های شهری در شهر اصفهان مادی ها می باشند که به آنها کمتر پرداخته شده است. مادی های اصفهان که منشعب از زاینده رود می باشند؛ علی رغم مشکلات فراوان و نبود آب، در اوقات روز تا حدودی سرسبزی خود را حفظ کرده اند، اما در شب به عنوان فضاهایی گمشده مطرح می باشند که فاقد امنیت لازم است و حتی گاهی فضای مخوفی را برای شهروندان تداعی می کنند. بررسی این مادی ها نشان می دهد که یکی از دلایل عدم امنیت شبانه، عدم نورپردازی مناسب در شب می باشد. همچنین به عنوان عنصری از شهر که لبه نیز می باشند، نقش هویتی خود را به خصوص در شب از دست داده اند و از پتانسیل های موجود در آنها جهت هویت بخشی هر چه بیشتر به محلات استفاده نمی شود. بنابراین لازم است مسئله عدم امنیت این فضاها در شب برطرف شود تا به فضاهایی ناامن تر و مکان هایی که زمینه انجام جرم و جنایات را فراهم آورند، تبدیل نشوند. به منظور افزایش کیفیت لبه های شهری و جلوگیری از تبدیل شان به محلی برای وقوع جرم و جنایت شبانه، توجه به نورپردازی از ضروریات است. در نورپردازی باید به انتخاب رنگ نور، جهت تابش نور، چراغ و لامپ نوری، روش ها و حالت های نورپردازی، مکان گزینی چراغ ها در هنگام تهیه طرح توجه شود و همچنین ویژگی های قضا و عناصر مورد نورپردازی لبه های شهری و ویژگی ها و نقش های مختلف ادراکی عملکردی کالبدی، بصری، اجتماعی، اقتصادی هر کدام از لبه های شهری باید در نظر گرفته شود تا هریک از این نقش ها در شب و روز مطابق یک دیگر تلقی گردند و نقش هویتی و خوانایی شان حفظ گردد. در شهر جدید پردیس این چالش به وفور در بخش های مختلف فازها وجود دارد هیچ گونه معماری و طراحی شهری برای لبه های شهر در فازهایی که بیشترین مسکن مهر انجام شده اتفاق نیفتاده است.

– ساختار فضایی شهر

ساختار فضایی شهر متشکل از شبکه معابر و کاربری ها به عنوان سازمان اصلی شهر محسوب می گردد که طراحی مناسب آن موجب افزایش بازدهی و عملکرد شهری می گردد؛ از این رو طراحی ساختار فضایی مناسب شهری موجب تسهیل در حمل و نقل شهری است که به دلیل نگاه گسترده به نوع توزیع و پخش فضایی مراکز کارکردی، محورها، حوزه ها و تراکم های شهری است که به عنوان مهم ترین آیتم های مؤثر بر ساختار فضایی شبکه ارتباطی و توزیع مناسب و متعادل کاربری ها و نقاط عطف کارکردی فرعی فضای شهری است. امروزه متخصصان به این موضوع پی برده اند که چیدمان کاربری ها باید طبق برنامه و در راستای اهداف شهری و طرح جامع و سرانه شهری و موقعیت مکانی مناسب باشد و امروزه نتایج تحقیقات نشان از این دارد که به دلیل محدودیتهای مالی و منابع به جای توسعه شبکه معابر به فکر استفاده بهینه از معابر فعلی شهری باید بود چون این تفکر منجر به کاهش سفرهای درون شهری و آلاینده های زیست محیطی خواهد شد؛ لذا الگوی فیزیکی کالبدی شهری تأثیر زیادی به تولید سفر و ترافیک شهری دارد به نوعی که وجود کاربریها و همچنین ساختار شبکه معابر دو رکن اصلی تولید سفر و ترافیک شهری هستند، می توان اشاره داشت که ساختار شهری و تراکم و تمرکز کاربری ها بیشترین نقش را در تعیین ظرفیت معابر خواهد داشت. به بیان دیگر، به علت اینکه تمام فعالیتها در ساختمان هایی قرار دارند، سفر را می توان جابجایی از یک ساختمان به ساختمان دیگر فرض کرد. ساختمان هایی که محل قرار گرفتن فعالیتها مشابه هستند، معمولاً در مجاورت یکدیگر واقع می شوند، بنابراین می توان فرض کرد که سفر تابع کاربری زمین است. تعداد سفرهایی که با مقصد یک قطعه زمین خاص انجام می شود، نه تنها تابع میزان استفاده از آن است، بلکه به موقعیت و میزان دسترسی به آن قطعه زمین نسبت به بقیه زمین های منطقه نیز بستگی دارد. اما متأسفانه هیچ کدام از موارد یاد شده در شهر جدید پردیس برای مناطق مسکن مهر اجرا شده ،

مواردی همچون کمبود توسعه حمل و نقل محور، دوری از مراکز خدماتی شهری و پیشینی نکردن وسیله نقلیه برای آمد و شد توفیق پیدا نکرد و ساختار فضایی و دسترسی بسیار چالش برانگیز که به جزء ضرر مالی و زیرساختی معایب کالبدی و شکلی نامناسبی را برای آن محیط ایجاد کرده است.

پراکنش کاربری

کاربری اراضی شهری و چگونگی توزیع فضایی مکانی آنها، یکی از مهمترین کارکردها به منظور استفاده بهینه از فضای شهری است. به طور کلی، تعریف کاربری زمین، مشخص کننده انواع گوناگون استفاده از زمین، تراکم هر کاربری بر روی هر قطعه زمین، ارتفاع، اندازه و سیمای ساختمان ها، چگونگی ترکیب و تداخل کاربری های تجاری، مسکونی بهداشتی در مرحله است که باید بر اساس معیار صحیح تقسیم بندی و تخصیص داده شود. توسعه و گسترش بی پایه شهر جدید پردیس که متأثر از رشد جمعیت و مهاجرت روستاییان حوزه نفوذ و سرریز جمعیت تهران به این شهر است، به ساخت و سازهای بدون برنامه و تغییرات زیاد در ساختار فضایی، بخصوص گسترش شهر در زمین های کشاورزی و کوهپایه و محیط زیست جانوران و استفاده غیر اصولی از این اراضی در پیرامون شهر منجر شده است. در نتیجه گسترش بدون برنامه و ضابطه شهر باعث چالش های زیاد شهروندان در زمینه دسترسی به خدمات مختلف شهری شده است.

- حرکت بصری

نمای شهر و نماد شهر از سری تصوراتی است که توجه مخاطبان را به خود جلب می کند ولی در مسکن مهر بصری از نازیبایی و آشفتگی های بصری، چیز دیگری را نمی توان مشاهده نمود و این مجموعه پارازیت های شهری نمونه بارز بی هویتی بصری در مسکن مهر شهر پردیس می باشد. به جز یک سری ساختمان قارچ گونه برآورده از زمین چیز دیگری در این فضاهای شهر دیده نمی شود.

ارائه برخی پیشنهادات

باتوجه به تحلیل انجام شده و بر اساس شاخصهای هویت شهرهای ایرانی اسلامی می توان پیشنهادات ذیل را در شکل گیری هویت مناطق مسکن مهر شهر جدید پردیس در جهت برون رفت از کاهش چالش بوجود آمده گام برداشت:

ابعاد اجتماعی

- تأکید بر نقش اماکن ارتباطی و مکان های اجتماعی چون فضاهای سبز و فرهنگی چون مسجد به عنوان یک عنصر شاخص و نشانه شهری در منظر کلی شهر
- تغییر شیوه مدیریتی و احداث سرای محله جهت حضور پر شور مردم در تصمیم سازی و تصمیم گیری محله و کمک از سرمایه های اجتماعی محله برای تحقق و ارتقاء سطح کیفی مدیریتی محله
- استفاده از ظرفیت های موجود محله جهت ترویج و تشویق کسب و کار و ایجاد اشتغال محلی و کمک اولیه جهت ارتقاء سطح کمی و کیفی این دست از اشتغال
- استفاده از فضاهای عمومی که تعاملات اجتماعی و فرهنگی را در بین مردم ترویج دهد
- فعال کردن عرصه عمومی محله از طریق گسترش فضاهای عمومی
- تقویت نظام اجتماعی و سرمایه اجتماعی محله با هدف نظارت عمومی افراد بر رفتارها

ابعاد شکلی شهر

- فراهم آوردن زمینه های مشارکت شهروندان در اداره امور شهر، به ویژه در فازهایی که زندگی می کنند، تا احساس تعلق بیشتر را برای زندگی در محله ای که در آن زیست می نمایند فراهم نماید.
- ممانعت از شهرسازی که موجب مشکلات هویتی شهر می شوند
- پیاده محورکردن فضای داخل فضای محله
- استفاده از الگوی حمل و نقل مناسب برای محله
- بهره گیری از الگوهای متفاوت ساختمانی، مطابق با فرهنگ ایرانی اسلامی
- اصلاح و بازنگری قوانین شهرداری و تقویت ارتباط آن ها با ساختار کالبدی و الگوهای سنتی شکل گیری ساختمان در محله ها.

ابعاد معنای شهر

- خلق تصویری قوی و تازه از مناطق مسکن مهر بر اساس معماری و شهرسازی ایرانی اسلامی
- ایجاد رویداد های فرهنگی به مانند برپایی تئاترها و نگارخانه های عمومی، گالری ها و تالارهای فرهنگ شهرهای جدید برای انسان ساخته می شوند و کلیه برنامه ریزی در این شهرها باید با توجه به سلیقه و جغرافیای رفتاری انسان ها شکل گیرد زیرا احترام به موجود انسانی مهم ترین شاخص هویت بخشی به شهر جدید است.

نتیجه گیری:

هویت هر شهر برگرفته از هویت مبتنی بر جهان بینی انسان است، میتوان گفت که مقوله هویت شهر موضوعی کیفی و برخاسته از ارزشهای والای انسانی است و حرکت، پویایی و استمرار واقع در ذات مفهوم هویت است. هویت هر مکان باید مطابق با خواسته ی مورد نظر از آن مکان باشد. در واقع از مکان می توان به عنوان فضایی زنده یاد کرد، مکان یعنی فضایی که در آن زندگی جریان دارد مکان دارای اثری دو جنبه است، از طرفی حضور انسان و زندگی در جریان در فضا بر روی هویت مکان اثر می گذارد و از طرف دیگر روح حاکم بر مکان بر انسان ها و جریان زندگی آنها مؤثر است. در نتیجه مکان می تواند بر انسان تأثیر متقابل گذارد، چرا که به واسطه معنایش به ارزش ها و کنش های انسانی جهت می دهد، به همین دلیل، هویت مکان بخشی از هویت شخصی است. هویت جنبه ی مهمی در فرآیند برنامه ریزی و طراحی شهری است، در واقع، هویت هر شهر ارتباط مستقیم با احساس شهروندان نسبت به استمرار حیات روانی خود دارد. هویت یکی از اهداف حیاتی برای آینده یک محیط مناسب شهری است. مردم شهر می باید احساس کنند که پاره ای از بخشهای محیط (شخصی یا جمعی) به آنها تعلق دارد، بخش هایی از محیط که پاسخ گو هستند و مردم از آن مراقبت می کنند، خواه در مالکیت خودشان باشد یا در مالکیت دیگری. در سطح شهری، محیط بایستی به گونه ای باشد که مردم را برای بیان خودشان تشویق نموده و با آن وارد گفتگو شوند. از سویی دیگر، فرایند تشخیص هویت در واقع نوعی تعیین کیفیت و ارزش گذاری، توسط ساکنان است که بر اساس میزان احساس تعلق و وابستگی، خاطره ذهنی از کمینه تا بیشینه در حال تغییر است. بنابراین مسکن ارزان قیمت در حومه ی شهر الزاماً نمی تواند میزانی از هویت را برای شهروندان تامین کند. اینکه واحدهای ساختمانی برای این گروه های درآمدی در اطراف شهرهای بزرگ آماده شود، ممکن

است نیاز به سرپناه را برآورده کند؛ اما میزان محرومیت از حداقل زیرساخت‌ها و خدمات شهری را افزایش داده است و به دنبال آن رضایت ساکنین این پروژه‌ها را کاهش داده است. ساخت مسکن در مکانی بی هویت تاثیر بسیاری در فرهنگ و رفتار فرد در اجتماع آن منطقه می گذارد.

اگرچه دنبال کشف علت ماندگاری محیط های قدیمی هستیم باید در شهر جدید پردیس در راستای ساخت بناها و فرم عرصه های شهری به گونه ای بکوشیم که ضمن ایجاد بناهایی با کیفیت سنتی و ارزشمند این ساختمان ها امروزی نیز باشد و مردم را در شهرهای جدید با هویت های سنتی و قبلی خود پیوند دهد. در آن ها حس مکانی و تعلق به مکان را ایجاد نماید و با مشارکت دادن بیشتر ساکنین و گرفتن ایده برای طراحی در ساخت و سازهای شهری و فرهنگی از مردمی که قرار است در این شهرها یا انجام مطالعاتی اجتماعی اسکان، تا ساکنین از چالش بی هویتی رهایی یابند، طراحی فضاها و بناهای شهری را با توجه با فرهنگ ساکنین آن صورت بخشیم تا در هنگام اسکان ساکنین، احساس غربت و بی هویتی نکرده، در جهت پویایی هرچه بیشتر شهر تلاش نموده و آن را از محیطی خوابگاهی به محیطی فعال و بومی و لذت بخش تبدیل نمایند. تنها در سایه چنین تفکری است که مسکن مهر شهر جدید پردیس می تواند هویت ماندگار و پایداری را در شهروندان خویش ایجاد کند.

منابع:

- آتشین بار، محمد (۱۳۸۸) "تداوم هویت در منظر شهری" مجله علمی و پژوهشی باغ نظر- شماره ۱۲- سال ششم- پاییز و زمستان - ص ۴۵ تا ۵۶.
- اعتماد، گیتی (۱۳۸۰) "آینده شهرسازی ایران" مجله معماری و شهرسازی شماره های ۶۲ و ۶۳ دوره نهم.
- احمدی، سید مسعود و نفتی، ملیکا (۱۳۹۳) "تجسم هنر اسلامی در فرهنگ ایرانی در راستای هویت بخشی به شهر و فضاهای شهری با تاکید بر طراحی پروژه بوستان خورشید" ششمین کنفرانس مدیریت شهری.
- بهزادفر، مصطفی (۱۳۹۰) هویت شهر (نگاهی به هویت شهر تهران)، تهران: نشر شهر.
- بابایی مراد، بهناز و محمدی، پژمان و عسکری، علی (۱۳۹۴) "تأثیر ساختار فضای شهری بر میزان تقاضای حمل و نقل شهری" ۱۳۹۴ مطالعات محیطی هفت حصار- شماره چهاردهم - سال چهاردهم- زمستان ۹۴- ص ۱۴ تا ۵
- باقری، اشرف السادات (۱۳۸۶) "هویت اجتماعی در شهرهای جدید"، مجموعه خلاصه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، صفحه ۸۹.
- باقری بهشتی، شیدا (۱۳۸۶) "شهرهای جدید - شهرهای بدون خاطره"، مجموعه خلاصه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، صفحه ۹۰.
- پورمحمدی، محمدرضا و صدرموسوی، میرستار و عابدینی، اصغر (۱۳۹۱) "تحلیلی بر سیاست های تأمین مسکن دولت با تأکید بر برنامه های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی" - فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات شهری - شماره سوم.

- باطنی، محمدرضا (۱۳۷۱) "فرهنگ معاصر". نشر مرکز، تهران، ۱۳۷۴.
- پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۵) "مبانی نظری و فرآیند طراحی شهر، تهران: انتشارات شهیدی.
- پورمحمدی، محمدرضا (۱۳۸۲) "برنامه ریزی مسکن"، تهران، انتشارات سمت.
- پیران، پرویز (۱۳۸۶) "شهرهای جدید بی تاریخ و بدون فرهنگ: مسأله هویت یابی"، مجموعه خلاصه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، صفحه ۴۳.
- پیران، پرویز (۱۳۸۴) "هویت شهرها غوغا بسیار برای مفهومی پیچیده" مجله آبادی، سال پانزدهم، شماره ۴۸، معاونت شهرسازی و معماری، وزارت مسکن و شهرسازی.
- تختی، بیتا، وثوقی، ویدا (۱۳۸۶) "بررسی هویت در شهرهای جدید، مجموعه خلاصه مقالات همایش بین المللی شهرهای جدید"، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، صفحه ۹۵.
- تیبالدر؛ فرانسیس (۱۳۸۳) "شهرسازی شهروند گرا"، ترجمه محمد احمدی نژاد، نشر خاک، چاپ اول.
- چنگیزی، نگار و احمدیان رضا (۱۳۹۲) "بررسی شاخص‌های هویت فضای شهری در بافت تاریخی (نمونه موردی: بازار کرمان)" - فصلنامه علمی و پژوهشی شهر ایرانی اسلامی - ص ۵۳-۶۳.
- حبیب، فرح و نادری، سید مجید پرسمان و حمیده فروزانگر، حمیده (۱۳۸۷) "تبعی درگفتمان کالبد شهر و هویت" (کالبد شهر تابع هویت یا هویت تابع کالبد شهر؟) نشریه هویت شهر - سال دوم - زمستان - شماره ۳.
- حجازی، امیرحسین و افلاطونیان، زین العابدین (۱۳۹۴) "هویت و بحران آن در معماری و شهرسازی ایران - نمونه موردی شهرهای جدید" فصلنامه علوم رفتاری ۱۳۹۴ شماره - ۲۶ از ۱۶۳ تا ۷۸ - زمستان ۹۴.
- بهبهانی، حمید (۱۳۷۶) "راه سازی طرح هندسی، انتشارات مرکزی نشر دانشگاهی، چاپ هشتم.
- حبیبی، رعنا (۱۳۸۷) "تصویر ذهنی و مفهوم مکان" مجله هنرهای زیبا، شماره ۳۵، دانشگاه تهران.
- حبیبی، محسن، (۱۳۸۹) "قصه شهر؛ تهران، نماد شهر نو پرداز ایرانی (با تاکید بر دوره ۱۳۳۲-۱۲۹۹)" تهران: دانشگاه تهران.
- حبیبی، سید محسن (۱۳۸۴)، "شهر بی خاطره، شهر بی هویت"، نشریه شهرهای جدید، انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید، شماره‌های ۲ و ۳ و ۴، صفحه ۱۸-۱۳.
- حائری، محمد رضا (۱۳۷۰) "رنگ باختن شهر تاریخی دربی رنگی تاریخ رشد شهری" آبادی، سال دوم، شماره ششم.
- دانشپور، سیدعبدالهادی (۱۳۸۳) "درآمدی بر مفهوم و کارکردهویت محیط انسان ساخت"، باغ نظر، سال اول، شماره ۱.
- داریوش آشوری (۱۳۷۴) "فرهنگ علوم انسانی"، نشر مرکز، تهران.
- دهخدا، علی اکبر، (۱۳۳۴) "لغت نامه"، تهران: چاپخانه دانشگاه تهران.
- ذوعلم، علی (۱۳۸۴) "تاملی در مفهوم «چالش» - ماهنامه اندیشه و تاریخ سیاسی ایران معاصر زمان" - سال چهارم - شماره ۳۶ - ص ۳۴ تا ۳۷.

- رضوی پور، مریم سادات و ذاکری، محمد مهدی (۱۳۹۷) "بررسی هویت ایرانی اسلامی در معماری پروژه‌های مسکن مهر" مطالعات ملی - شماره ۵۷ - ص ۱۲۳-۱۴۰.
- رحمانی، فروزان و حسین نورمحمدزاده (۱۳۹۵) "تبیین مولفه های معنای شهر"، چهارمین کنگره بین المللی عمران، معماری و توسعه شهری، تهران، دبیرخانه دائمی کنفرانس، دانشگاه شهید بهشتی.
- رئیسی، محمد منان (۱۳۹۵) "علت کاوی بحران هویت در معماری و شهرسازی معاصر ایران با تأکید بر سه گانه بینش، ارزش و کنش" نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی-دوره ۲۱-شماره ۴-زمستان ۱۳۹۵
- زیاری کرامت اله و اسدی صالح و ربانی، طاها و مولائی قلیچی، محمد (۱۳۹۲) "ارزیابی ساختار فضایی و تدوین راهبردهای توسعه شهری شهر جدید پردیس" مجله پژوهش های جغرافیای انسانی دوره ۴۵، شماره ۴، زمستان ۹۲، ص ۱-۲۸.
- شایگان داریوش، (۱۳۹۲) "در جستجوی فضاهای گمشده"، نشر فروزان روز.
- سلطان زاده، حسین (۱۳۷۰) "فضاهای شهری در بافت‌های تاریخی ایران"، انشارات دفتر پژوهش های فرهنگی با همکاری شهرداری تهران.
- ضرابی، اصغر ورشیدی نیک، سیامک و قاسمی راد، حمدالله تحلیل (۱۳۸۹) "ارزیابی کاربری اراضی در شهر ایزده" مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال اول، شماره سوم ۱۳۸۹ زمستان ۸۹، ص ۱۹ تا ۴۰
- عزیزی، محمدمهدی و ارباب، پارسا (۱۳۸۷) "چالش هویت در شهرهای جدید" فصلنامه هفت شهر - شماره ۲۵-زمستان ۱۳۸۷.
- عزیزی، محمد مهدی (۱۳۹۶) "چالش‌های توسعه پایدار در فرآیند برنامه ریزی‌های شهرهای جدید" - بازخوانی تفکر و تجربه شهرهای جدید در ایران - همایش وزارت راه و شهرسازی - شرکت عمران شهرهای جدید.
- عباس زاده، شهاب و گوهری، حمید (۱۳۹۰) "فضاهای معنا محور و میادین اجتماعی در شهرسازی اسلامی رکن گمشده (فضاهای تعاملی) در کلانشهرهای ایرانی اسلامی امروز".
- غراب، ناصرالدین، (۱۳۹۰) "هویت شهری"، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- غفاری، سیدعلی، (۱۳۹۳) "جایگاه زیبایی شناسی در شهر، اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران، موسسه ایرانیان، انجمن معماری ایران.
- فکوهی ناصر (۱۳۹۲) "بی هویتی شهری، انسان شناسی و فرهنگ با همکاری روزنامه اعتماد، ۱۳۹۲.
- فیض آبادی، محمود و شیررفیع اردکانی، مریم (۱۳۹۴) "بیان هویت در معماری معاصر ایران با تأکید بر سازه گرایی" - مجموعه مقالات دومین کنگره بین المللی افتخای جدید در معماری و شهرسازی ۱۳۹ بهمن ماه، تهران.
- قلی زاده پرستو (۱۳۸۹) "ارائه راهبردهای طراحی و ساماندهی ورودی شهر نمونه موردی ورودی شهر اسفراین.

- کریر راب، فضای شهری، ترجمه خسرو هاشمی نژاد، ۱۳۸۳.
- لینچ، کوین (۱۳۸۳) "سیمای شهر"، منوچهر مزینی، چاپ ششم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۳.
- لشکری، الهام، و مهرشاد خلیج (۱۳۹۰) "پیاده راه عرصه‌ای برای خلق سرزندگی، هویت و خاطره جمعی (نمونه موردی: کوچه مروی تهران)" همایش بین‌المللی زندگی پیاده در شهر. تهران: سازمان زیباسازی شهر تهران. ۹۸.
- مبهوت محمدرضا، منتظری زهرا، طوسی‌ان حدیثه، (۱۳۹۲) "تأثیر گذاری المان‌های شهری بر هویت فضای شهری.
- میرزایی، شکوفه و تیموری، سیاوش و نژاد ستاری سعیده (۱۳۹۱) "معنا در مکان و آفرینش هویت؛ نمونه موردی: بازار کرمانشاه" - فصلنامه مطالعات ملی؛ ۵۰، سال سیزدهم، شماره ۲.
- مهری اذانی و زهره مهدی زاده و صباح الخیرحاج نبیان (۱۳۸۷) بررسی نقش فضاهای شهری در ایجاد هویت شهرهای جدید- نشریه سپهر- دوره بیست و دوم، شماره هشتاد و پنجم.
- ماجدی، حمید و نصر طاهره (۱۳۹۲) "نگاهی به مقوله هویت در شهرسازی" مجله معماری و شهرسازی آرمانشهر- شماره ۱۱- پاییز و زمستان ۱۳۹۲.
- نقی زاده، محمد (۱۳۸۶) "دراک زیبایی و هویت شهردرپر تو تفکر اسلامی" اصفهان انتشارات سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان.
- نیکلسون، رینولد، (۱۳۷۴) "تصوف انسانی و رابطه انسان و خدا"، ترجمه محمدرضا شفیعی کدکنی، تهران: سخن.

- *Boussaa, D (2016) Cities in the Gulf; Rapid Urban Development and the Search for Identity in a Global World.*

— *Bauman, Zygmunt, (1996), "From pilgrim to tourist – or a short history of identity", in: Stuart Hall & Paul Du Gay (eds.), Questions of cultural identity, London: Sage Publications, pp. 18 -36*

- *Cheshmehzangi, A.(2012) Urban Identity as a Global Phenomenon: Hybridity and Contextualization of Urban.*

- *Chatterton, P., & Hollands, R. (2002). Theorising Urban Playscapes: Producing, Regulating & Consuming Youthful Nightlife City Spaces. Urban Studies, 39, 1.*

- *Elliott, Anthony, (2005), Concepts of the self, Cambridge: Polity Press.*

- *Djamel Boussaa(2017)Urban Regeneration and the Search for Identity in Historic Cities- Department of Architecture and Urban Planning, College of Engineering- 14 December 2017.*

-

In Population Growth and Rapid Urbanization in the Developing World; Benna, U.G., Garba, S.B., Eds.; IGI Global: Hershey, PA, USA, 2016; ISSN 2326-9103.

- *Grunder Sherrie, "Toward a sustainable Community", www.shwee.uwm.edu, 2007.*

- Goldsteen, J.; Elliott, C. *Designing America: Creating Urban Identity*; Van Nostrand Reinhold: New York, NY, USA, 1993
- Gilbert, A.G., (2014). *Free housing for the poor: An effective way to address poverty?*. *Habitat International*, 41(1), 253-261.
- Ji Yu, H., Lee, S., (2010). *Government housing policies and housing market instability in Korea*, *Habitat International*, 34(2) , 145-153.
- Adorno, T. W. (2004). *Aesthetic Theory*. (R. HullotKantor, Trans.). London: Continuum International Publishing Group.
- Webster S Dictionary, New York ,1968
- www.unhabitat.org.ir
- <http://anthropology.ir/article/21088.html>